

LUMINA 2012

Revistă socială, culturală și științifică a românilor din Ungaria. Fondată de David Voniga, în 1894.

Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria

Redactor:
Elena Munteanu Csobai

Corectură:
Elena Rodica Colta

Coperta:
Lonovics László

Foto:
**Maria Berényi, Maria Gurzău Czeglédi, Teodor Marc, Emilia Martin, Iulia Machhour
și fotografii de arhivă**

Editor responsabil:
Maria Berényi

Publicație subvenționată de
Autoguvernarea Minoritară Română – sectorul II, Budapesta
Autoguvernarea Minoritară Română din Județul Bichiș

ISSN 1215-6779

Maria Berényi

Centenar Ion Luca Caragiale și Budapesta

Anul 2012 este declarat Anul Caragiale, întrucât se împlinesc 160 de ani de la nașterea și o 100 de ani de la moartea celui care a fost Ion Luca Caragiagie (1852–1912), cel ce a dat opere nemuritoare publicului românesc. Autor a numeroase schițe, nuvele și opere, Caragiale s-a detașat ca un fin mînuitor al umorului, cu care adesea înfiera clasa politică a vremii sale. Opere care rămîn valabile și astăzi și care îl fac pe cititor să guste vremurile de odinioară, dar și să observe cu tristețe asemănări cu timpurile contemporane. I.L. Caragiale va rămîne veșnic o figură emblematică a satirei românești și a unui spirit mereu pus pe “giumbușluciri și comicarii” cum era el caracterizat de criticii vremii sale.

*

Acum un secol, la 9 iunie 1912, se stingea din viață cel care avea să fie socotit drept cel mai mare dramaturg român. Ion Luca Caragiale, autorul nemuritoarelor „D’ale carnavalului”, „O scrisoare pierdută” sau „O noapte furtunoasă”, a murit la Berlin, la vârsta de 60 de ani.

Turneele lui I. D. Ionescu în Transilvania și Ungaria

Caragiale a avut bune relații cu românii din Ungaria și cu cei din Budapesta. De fapt prima întâlnire cu Caragiale pe aceste meleaguri a fost prin personajul său principal Ionescu de la Union, din comedia sa *O noapte furtunoasă*. Ion de la Union nu e altcineva decît cupletistul brașovean I. D. Ionescu (1844–1900).

În vremuri de mult apuse, grădina „Union” de pe fosta stradă Cîmpineanu, în apropiere de vechiul Teatru Național, a căpătat faimă în Bucureștiul de altădată, faimă ce a continuat și în comedia lui I. L. Caragiale *O noapte furtunoasă*, datorită îndeosebi cupletistului I. D. Ionescu. Angajat în trupa lui Matei Millo, artist dramatic înzestrat, acesta interpreta diferite roluri și cînta. Grădina bucureșteană, pe a cărei scenă a jucat de mai multe ori, era ca o curte cu cîțiva copaci, cu trei duzini de mese și cu scaune în jur, iar în spate se afla o popicărie. Acolo a cunoscut cupletul epoca sa de glorie, în interpretarea lui I. D. Ionescu. Dar spațiul era prea mic pentru faima dobîndită, ne spune Constantin Bacalbașa, pentru cei ce doreau să-l vadă pe strașnicul cupletist. Și *Hanul Manuc* a găzduit spectacolele de teatru ale lui I. D. Ionescu.¹

Își făcuse numele mai cu seamă în Transilvania și Ungaria, unde turneele lui ridicaseră foarte mult sentimentul național. Acest artist complex a contribuit la evoluția teatrului muzical românesc întrecîndu-i rapid pe cîntăreții de șansonete ai epocii, ca Gherman Popescu, Filacowski sau Bernardo, creînd un nou stil, pe măsura cerințelor vremii. Jurnalele se grăbeau să arate că, pe lîngă faptul că amuză, cupletele lui moralizează în același timp. Deși nu aspira la prețuire în cercurile artistice mai înalte, totuși succesul lui era vizibil.²

În afară de *Millo* și *Pascaly*, în Transilvania, Banat și Crișana au dat spectacole *G. A. Petculescu* și *I. D. Ionescu*.³ Acesta din urmă a ajuns și la *Giula*, *Macău* și *Pesta*.⁴

Un turneu cu răsunet peste decenii a efectuat echipa cupletistului brașovean I. D. Ionescu și în părțile Aradului. Artistul, însoțit de scriitorul *Ioan Slavici*, a ajuns în 1872 și la *Giula*.

Despre impresiile avute în acest oraș, Slavici scrie astfel: „L-am găsit într-un rînd [pe I.D.Ionescu n.n.], în timpul vacanțelor la Arad. Văzînd efectul, pe care l-a produs asupra celor mai mult ori mai puțin înstreinați, am plecat cu el la Lipova și de acolo am trecut de-alungul Podgoriei și peste Cîmpie pînă la Giula (Békés-Gyula), unde sînt vre-o 6000 Români risipiți printre vre-o 20.000 Maghiari.

Pretutindeni a fost primit c-o însuflețire oarecum bolnăvicioasă.

N-am fost primiți nicăiri cu atîta năvălnicie ca aici, unde o sală de tot mare a fost trei zile d-a rîndul plină, căci au venit și oameni de prin satele românești de prin apropiere.

La Giula ședeam în timpul reprezentațiunii la cassă, cînd a venit la mine un țăran, mi-a zis: Veniți și la noi la **Macău** [subl.n.].

Dar d-l Ionescu o să cînte în fața unei săli goale, căci Dumneavoastră, cei de la Macău, nu știți românește – i-am răspuns eu.

Cît ați încassat seara această? – M-a întrebat. O sută zece florini, – am spus eu. El a scos portofelul și mi-a numărat pe masă o sută zece florini, cu aceea că, prisosul d-lui teatralist să-i vie.

Două zile în urmă I. D. Ionescu a jucat pe Barbu Lăutarul, pe Herșcu Bocceagiul, pe Coacoana Chirița și pe Ciobanul în fața unei săli tixite.

N-am avut în viața noastră nici eu, nici el emoțiunile, prin care am trecut seara aceea, și cu lacrimile în ochi îmi aduc aminte de cele ce am văzut atunci.

Întreaga reprezentațiune a fost un fel de sbuciumare, și actorul nu putea să-și reprezinte rolul decît rupt în bucăți și stăruind mereu să înceteze publicul a-l întrerupe. Cînd a ieșit însă, om chipeș, îmbrăcat în costumul lui de cioban pe scenă, și a început, cîntăreț bun, fost psalt la Brașov, să cînte doina, s-a făcut o liniște fioroasă, cîteva femei au început să plîngă, bătrînii n-au mai putut nici ei să-și stăpînească lacrimile. Ionescu și-a ieșit și el din rol și-și urma doina cu glas înnăbușit, în vreme ce lacrimile îi curgeau peste obraji, și plîngeam în cele din urmă cu toții, fără ca să ne dăm seama de ce.

Nu, – își ziceau măcăuanii, – nu mai sînt nicăiri, oameni ca noi, nu mai are nimeni nici teatru, nici actori ca noi Români.

S-au făcut manifestațiuni sgomotoase, Ionescu a fost purtat pe sus și s-a încins o petrecere, care a ținut pînă-n ziua albă.”⁵

Astfel era primit pretutindeni I. D. Ionescu. În fața acestui efect, guvernul a dat dispoziții,

ca actorii străini să nu aibă voie, să dea reprezentații teatrale “în țările coroanei ungare”. Nu numai publicul românesc, dar și cel maghiar și german, participa la aceste serate, căci el cînta și juca excelent. A avut mare succes și la **Buda-pesta și Viena**. În timpul cît a stat la Viena, Ionescu a avut un oaspete renumit: pe marele artist italian Rossi, din partea căruia a fost lăudat.⁵

Și despre turneul de la Giula, Preotul *Iosif Bejan* relatează într-un articol, pe larg:

“În zilele de 20 și 21 decembrie Ioan Ionescu, artist român din Galați, companiat de amabila soție Fani Ionescu și de dl.Martin Georgescu, a dat aici la noi două reprezentațiuni teatrale, care – deși numiții artiști veniseră pe neașteptate, totuși prin conlucrarea și sucursul lăudabil al inteligenței române puțină la număr, ce se afla în loc, au fost cercetate de public foarte numeros, între care o parte considerabilă erau maghiari înfățișându-se aceștia numai din curiozitate.

Este imposibil a descrie impresia ce a făcut asupra spectatorilor bravul artist Ionescu prin producțiunile comice. – Domnia sa prin istețea admirabilă și-a cîstigat recunoștința nu numai a românilor ci și a maghiarilor, precum aceasta s-a dovedit prin aplauzele frenetice și exclamațiunile entuziastice, cu cari a fost întrerupt adesea ori pe bina teatrală.

Bucuria și fala noastră a românilor din Giula e nemărginită, căci acum avînd prima ocaziune de a vedea teatru românesc în opidul nostru, – bravilor noștri artiști le-a rezultat un succes peste așteptare îmbucurătoriu. – Astăzi [23 decembrie 1872 n.n.] amintitul domn artist cu ai săi ducînd cu sine cele mai dulci suveniri pentru iubirea și sprijinul ce a aflat în poporul nostru din Giula, pleca de aici cătră Lipova, de unde apoi intenționează a face excursii pe la Lugoj și Caransebeș.

Deci ne ținem de o datorință națională, a recomanda fraților lipoveni, lugojeni, caransebeșieni și tuturor românilor de prin toate părțile, pe unde dl Ionescu va mai ajunge și va da reprezentațiuni, pretutindenea să fie cît de bine sprijinit întreprinderea sa, cum merită un brav și distins artist român.

Și cînd ne permitem a face aceasta recomandațiune, totodată nutrim fina speranță, că va afla echou în inima fiecărui român, care se interesează de cauza teatrală, ca de un mijloc ce contribuie foarte mult la dezvoltarea simțului național.”⁶

Un proiect de afacere literară a lui Dimitrie Birăuțiu și Ion Luca Caragiale

Dimitrie Birăuțiu, editor și tipograf din Budapesta și-a câștigat merite deosebite în publicistica românească din fosta monarhie austro-ungară. La marea lui tipografie *Poporul român* din Budapesta s-au editat cele mai importante ziare, reviste, cărți și alte publicații românești. La el a fost locul de întâlnire al românilor veniți din toate părțile. Aici confereau între ei frații din România cu cei de dincoace de Carpați, căci era un loc mai ferit de ochii vigilenți ai oficialităților bănuitoare. D. Birăuțiu era omul de legătură între ei.⁷

El scotea și redacta cele mai răspândite publicații periodice pentru toți cititorii din imperiul habsburgic, ca de pildă: cotidianul *Poporul român*, de mare tiraj, cu suplimentele săptămânale: *Foaia ilustrată* și revista satirică, mult apreciată de cititori, cu titlul *Cucu*, apoi *Calendarul poporului român*, care apărea pentru fiecare an în mai multe zeci de mii de exemplare, fiind foarte răspândit printre țărani, în nenumărate sate.

Dimitrie Birăuțiu a fost stimat de toți conducătorii Partidului Național Român. La el se tipărea organul partidului cu titlul *Lupta*. Redacția acestui ziar era în sediul tipografiei. Apărea la Budapesta, zilnic (24 dec. 1906 – 1 dec. 1910). Dir.: Al. Vaida-Voevod (1907). Comitetul de redacție: Ștefan Cicio Pop, Aurel Novac, Aurel Vlad. De la 7 ianuarie 1909, i se adaugă subtitlul *Organ politic național*.

Ziarul era editat de către grupul parlamentarilor români din Budapesta, în frunte cu Alexandru Vaida-Voevod. Au vrut să aibă un periodic care să popularizeze linia politică adoptată. Conducerea spirituală a ziarului i-a aparținut lui Vasile Lucaciu. Redacția a fost sprijinită și de către Nicolae Iorga.

Cotidianul susținea drepturile românilor de a folosi, în condițiile aplicării legii Apponyi, limba maternă în școală. De asemenea, informa cititorii în legătură cu evenimentele politice și sociale din România. În primul an de apariție, au colaborat cu versuri: Octavian Goga, Zaharia Bârsan; cu proză C. Sandu Aldea, D. N. Ciotori, N. Dunăreanu; cu articole: Nicolae Iorga, Ioan Slavici, Alexandru Ciura. În 1907, au început să apară și reportaje din România, referitoare la situația țărănimii răsculate. Au fost reproduse articole din *Neamul românesc literar*, *Luceafărul*, *Viața nouă*. Se publicau informații privind activitatea ASTREI. În 1910, par-

tea literară și politică a fost susținută, aproape în fiecare număr, de Ioan Slavici.⁸

Dimitrie Birăuțiu a fost un fel de polarizator al tuturor acțiunilor românești. Totul trecea prin tipografia lui: convocări, programe, dări de seamă, cuvântări, necroloage și orice fel de publicații, care aveau legătură cu viața și manifestările românești din capitala Ungariei.

La tipografia lui, care era un fel de al doilea sediu, neoficial și poate deghizat, al parlamentarilor români din dieta maghiară, veneau aleșii poporului să se întrețină cu alegătorii români din toate părțile Transilvaniei și Banatului, care se deplasau la Budapesta pentru interese de ordin public. Aici Caragiale a făcut cunoștință cu mulți scriitori, politicieni și parlamentari români. După 1905, când s-a stabilit la Berlin, Caragiale a făcut mai multe vizite în Ardeal și la Budapesta, unde la redacția *Luptei*, s-a întâlnit cu pr. dr. Vasile Lucaciu, cu reprezentanții tinerimii universitare, cu membri ai Societății „Petru Maior”.

Din amintirile lui George Coșbuc știm că: „dr. Vaida-Voevod deputatul Ardelenilor în parlamentul din Budapesta avea întâlniri dese cu Caragiale la Budapesta și în alta parte, la Karlsbad. Lui Caragiale foarte mult îi plăcea, în anii din urmă, să se ocupe cu treburile politice ale Românilor din Ungaria și, mai ales, să pue la cale cu doctorul Vaida, mai în glumă mai cu dinadinsul, soarta tronului habsburgic.”⁹

Coșbuc, Vaida, Ciuta, Caragiale
la o terasă în Karlsbad

Dimitrie Birăuțiu a editat în tipografia lui din Budapesta cele mai multe cărți ale scriitorilor români din Transilvania și Banat. La el au apărut în 1908 versurile în grai bănățean ale lui George Gîrda din Făget, într-un volum intitulat *Bănatu-i fruncea*. Avea instalații moderne de poligrafie. Revista *Luceafărul*, organul literar a

Societății Studențești „Petru Maior”, publicată, la începutul apariției, în Budapesta și tipărită de Birăuțiu, este o dovadă de superioară realizare grafică.

Birăuțiu a avut o activitate rodnică și în viața cultural-națională din rîndul comunității românești din Budapesta. A fost prezent la orice manifestare importantă, a activat pentru înființarea corului bisericesc al Capelei românești din str. Holló. În 1902, la inițiativa lui, s-a constituit *Reuniunea meseriașilor români din Budapesta*, care avea un cor bărbătesc și o activitate culturală foarte bogată. A susținut financiar activitățile și instituțiile studenților români din capitala ungară. Foarte mulți dintre studenți treceau pe la el și primeau ajutor. Mulți dintre ei erau colaboratori la revistele sale.

Dimitrie Birăuțiu a fost prieten cu mulți scriitori, care s-au perindat prin tipografie. Le-a publicat cărți, a întreținut cu ei corespondență și le-a dat concursul în toate problemele legate de preocupările sale. Aș vrea să remarc că Dimitrie Birăuțiu era prieten și cu Ion Luca Caragiale, cu care discutase și un proiect de a scoate împreună la Budapesta o revistă literară română cu titlul *Momente libere*.¹⁰

La moartea lui Caragiale, în 1912, Birăuțiu a publicat, în amintirea marelui dramaturg român, scrisori și date inedite despre planul lor din 1910 relativ la aceasta publicație de literatură destinată românilor din fosta monarhie.

Deși nu s-a realizat, proiectul prezintă un deosebit interes pentru istoria literară și în special pentru completarea informațiilor biografice despre Caragiale.

După cum am văzut din manuscrisul lui Caragiale, coperta revistei urma să aibă următoarea redactare:

„*Momente libere*, publicație literară. Apare din două-n două duminici. Pentru tot ce privește redacția răspunde I. L. Caragiale. Budapesta, tipografia D. Birăuțiu, VII. István út 11.”

De multe ori, cînd trecea Caragiale prin Budapesta, în drum spre București sau cînd se înapoia la Berlin, făcea un scurt popas în capitala Ungariei, ca să-l viziteze pe Dimitrie Birăuțiu, la tipografia căruia se întâlneau întotdeauna literații români de dincolo și de dincoace de Carpați. Cu prilejul acestor întâlniri, Caragiale a discutat posibilitățile publicării unei reviste, pe care s-o editeze Birăuțiu.

Din articolul lui Leonard Paukerow, colegul lui Birăuțiu, aflăm că editorul din Budapesta, i-a comunicat la Berlin propunerile concrete, iar Caragiale i-a răspuns prin următoarea scrisoare trimisă în ziua de joi 13/26 ianuarie 1911:

„*Stimate Domnule Birăuțiu!*

Mă grăbesc a-ți răspunde, că în principiu, suntem de acord, însă asupra multor puncte din programul propus de d-ta, sunt de deosebită părere, deci, neputîndu-se, cum ți-am spus, lămuri toate amănuntele prin corespondență, voi veni la Budapesta, să ne înțelegem prin viu grai. La desbaterea noastră, doresc să asiste și amicii Liviu și Paukerow.

Astfel dar, te rog, potrivește d-ta așa ca, marția viitoare, 31 ian. de la 10 jum. a.m. pînă la 1 d.a. și de la 3 jum. pînă la 6 jum. d. a. să putem avea loc în biroul d-tale pentru desbatere îndelete. Eu sosesc marți dimineață la Westbahnhof, unde n-ar fi rău să mă aștepte cineva din partea d-tale. (Mă voi coborî din vagonul de dormit.) Rămîn în Budapesta pînă a doua zi miercuri seara, cînd la 11 jum. pornesc cu trenul express spre București, unde trebuie să mă aflu neapărat joi seara. Dacă e vreo piedică la acest plan al meu, în privința întîlnirii noastre, te rog, telegrafiază-mi îndată, ca să știu să vii la întoarcerea din țară.

Joi, 13/26 Ianuarie 1911.

Cu toată stima rămîn al d-tale prieten
Caragiale

Maiestrul a primit răspunsul că oricînd, îi stăm cu toții, cu drag la dispoziție.

Tot prin ianuarie 1911 venise la Budapesta și eminentul critic Dobrogeanu-Gherea, să-și caute de sănătate la băile Lukács. I-am comunicat atunci proiectul maiestrului Caragiale, de a scoate o revistă literară. A fost aceasta o mare surpriză pentru Gherea.

Ce bine ar fi – observă dînsul, dacă proiectul acesta s-ar realiza. Pentru Caragiale ar însemna o salvare din atîtea încurcături și necazuri, iar pentru literatura noastră un mare cîștig, căci multe perle încă ne-ar putea da Caragiale. Tare mi-e teamă însă, că nu se va alege nimic din proiectul acesta, căci pe Caragiale îl cunosc eu: Multe își propune să facă, – dar repede să răsîndește.”

Și a avut dreptate maiestrul criticii românești Dobrogeanu-Gherea. Proiectul a rămas proiect. Caragiale a venit la Budapesta, în ziua indicată: 31 ianuarie. Întîlnindu-se însă cu fruntașii politicii românești, și aflînd de adîncă desbinare ce se produsese atunci prin dizidența „tribunistă”, de dușmănie mărunte și mari, – și-a dat seama că nu e momentul oportun să scoată o revistă românească la Budapesta. Și de aceia ne-a comunicat, că „deocamdată” renunță la acest proiect.

Astfel din revista „Momente Libere” nu s-a ales nimic. Am crezut totuși nimerit să comunic marelui public o frumoasă intențiune a regretatului maestru. Căci și proiectele sale nerealizate erau interesante.”¹¹

Relația lui Ion Luca Caragiale cu Societatea „Petru Maior”

Rodnica activitate desfășurată de Societatea „Petru Maior” a atras atenția unor personalități politice și culturale, care au încercat la rândul lor s-o cunoască mai bine și s-o sprijine. Amintim în acest sens interesul precum și sprijinul acordat în publicații de Émile Picot și prof. Weigand. În toamna anului 1910, Societatea „Petru Maior” a fost vizitată de Ion Luca Caragiale. În hotelul Saskör cam 200 de studenți români l-au sărbătorit pe marele scriitor și dramaturg român în capitala Ungariei. Caragiale când trecea prin capitala Ungariei totdeauna se întâlnea cu reprezentanții societății.

La fel, Nicolae Iorga, cu ocazia călătoriilor făcute pentru cercetarea trecutului românilor transilvăneni, a luat contact la Budapesta cu studenții români și a participat la seratele organizate cu această ocazie. La prima întâlnire, din partea studenților a vorbit Ioan Lupaș, iar la cea de a doua, N. Iorga și-a prezentat cartea *Istoria lui Mihail Viteazul pentru poporul român*. În numele studenților i-a răspuns Octavian Goga. N. Iorga ani de-a rândul a avut relații strânse și amicale cu studențimea română din Budapesta. În 1912, cu ocazia sărbătoririi a 50

de ani de la constituirea societății, a fost invitat și Vasile Stroescu, renumitul mecenat al culturii române din Transilvania și Ungaria. Boierul moldovean Stroescu a donat, cu această ocazie, societății 12.000 coroane.

În 1912, la aniversarea a 50 de ani de la constituire, Societatea „Petru Maior” a publicat un almanah jubiliar, în care, într-un articol intitulat: *Caragiale și tinerii de la „Petru Maior”*, sînt descrise întâlnirile studenților cu I.L. Caragiale. Mai jos redăm secvențe din acest articol:

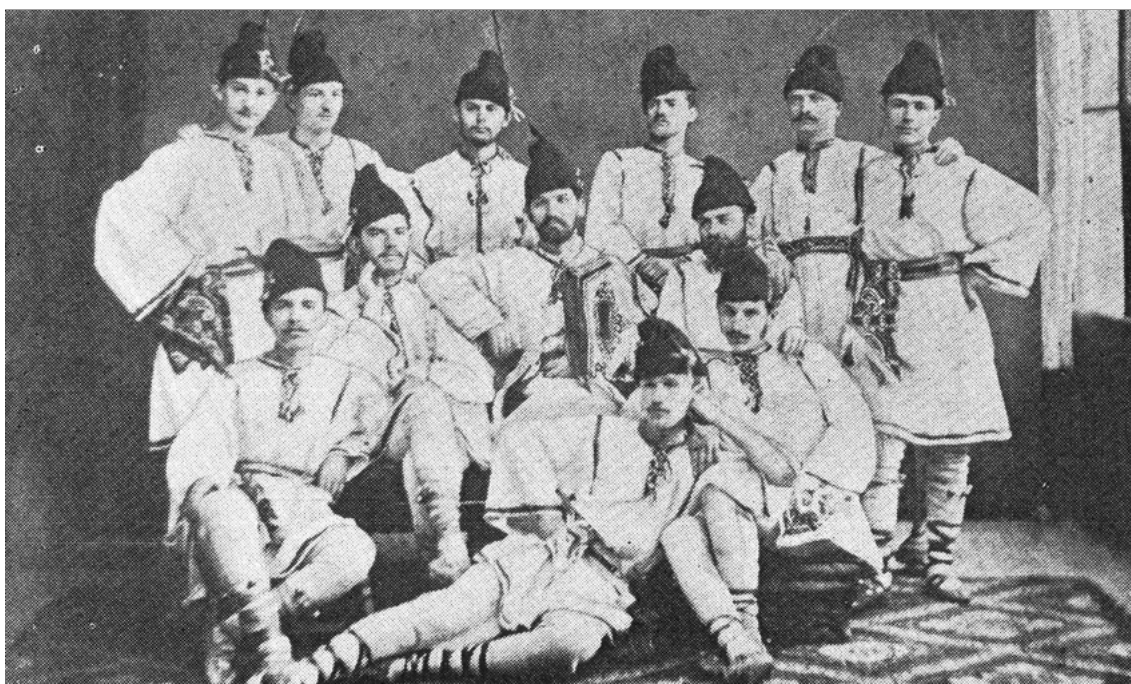
„Părea un vis amăgitor în cele dintîi clipe. Cum asta? Ion Luca Caragiale cel mai genial scriitor al României contimporane călătorește la Budapesta ca să petreacă o seară în cercul studenților români, cîtă vreme cărturarii de frunte de la noi, cari ar avea datoria, nu simt necesitatea, de a veni din cînd în cînd în mijlocul studențimii.

Era în toamna anului 1910. În sala mare de la „Saskör” s-a adunat studențimea, peste 200 inși. Măestrul apărură însoțit de părintele Dr. Vasile Lucaciu, vechiul său prieten, pe care cînd îl întâlnea lăcrăma de emoțiune.

Zărindu-i tinerii s-au ridicat toți în picioare, izbucnind în urale vijelioase.

Măestrul în acele momente stătea parcă ținut privind sever cu ochii săi pătrunzători în fețele tinerilor. Apoi – după ce să potoliră întrucîtva valurile entuziasmului – grăi apăsător: „Măi băieți! să știți, că în fața mulțimei eroul se prezintă totdeauna alături de un suveran” – și se închină ușor părintelui Lucaciu.

Studenții fermecați de primele-i cuvinte, ur-

Studenții de la Societatea „Petru Maior” în costum național

măreau cu ochi strălucitori fiecare gest al măestrului.

Președintele de atunci al societății „Petru Maior”, Sabin Evuțian, rostise un scurt discurs talmăcind sentimentele ce stăpîniră în acele momente sufletele tinerilor. Din nenorocire a intercalat în scurta sa cuvîntare o nepretențioasă reliefare a meritelor covîrșitoare ale măestrului Caragiale pentru cultura română.

Măestrul, care poate atunci auzise pentru prima dată un student din Ungaria rostind o cuvîntare, l-a ascultat cu mare atențiune, – apoi răspunse numai atît: „Din cele spuse de președintele dvoastră trei sferturi se resfrîng asupra lui și numai un sfert asupra mea.” (ghiciți: laudă sau muștrare!?)

Apoi scotoci prin buzunare și scoase un teanc de hîrtii, manuscrisele volumului „Schițe ușoare”, cari le adusesese cu sine ca să le dea la tipar la București.

Cei-ce credeau că o să urmeze oratorie pretențioasă, se înșelară de-a binele în așteptările lor.

„Să vă cetesc o poveste măi băieți - încep măestrul – cred că o să vă placă.” Și încep numai decît a citi: „Calul dracului” – „Pastrama trufanda” – „Ion”. Așa cum numai el știa. Studenții, cari nu auziseră pînă atunci o dicțiune atît de strălucită, un limbaj atît de limpede, de desăvîrșit, unealta de căpetenie a celui mai mare artist – fură cuprinși - de noii valuri de emoții.

Măestrul din cînd în cînd se opria și întreba: „Înțelegeți măi băieți?” – Da, da – răspundeau în cor. „Înțelegeți pe dracu” – riposta satisfăcut, șoptind celor din jurul său: „Știu că înțeleg, dar las' că-i ambiționez”.

* * *

Serata s-a sfîrșit la miezul nopții. Măestrul plecase de-adreptul la gară. L-au însoțit doi tineri. „Studenților din București – le spunea măestrul pătruns de o adîncă mulțumire – nu lea-și putea vorbi de lucruri așa de înalte, ca și vouă. Buni băieți.”

Și studenții, cari îl însoțiră, nu știau, că acest compliment semnală că în viitor va ținea seamă de studenții de la „Petru Maior”. Așa a și fost. Rar se întîmpla să nu întrerupă călătoria sa de la Berlin la București, oprindu-se la Budapesta, ca să-și cerceteze „băieții”.

Venise odată pe neașteptate, tocmai atunci, cînd desbinările interne în viața noastră publică luaseră proporții înspăimîntătoare. Numai decît – în clipa întîlnirii studenții au observat, că măestrul era mîhnit pentru ceva. Ca un părinte îngrijorat de soarta fiilor săi, măestrul desluși, muștrînd, cauza mîhnirii sale: „Măi băieți!

nu faceți prostii! voi credeți că a-ți fost strasnici cu manifestele voastre.

Să vă spun sincer: părinții voștri v-au trimis aici să vă ascuțiți briciul, ca mai apoi, cînd o să vă crească barba, să aveți cu ce s-o tăiați.

Și voi ce faceți? Luați briciul și tăiați frumusele pielea de opincă, – cînd va crește barba n-o să taie briciul. Măi băieți! politica militantă nu-i de voi.”

* * *

Într-o cafenea. Măestrul în fruntea mesei încunjurat de „băieții” lui. Era vesel, el însuși puneă teza, o desvolta grandios și-apoi în urmă, nu arareori se întîmpla, că se combătea pe sine.

Cînd desfășurase mai aprins măestrul teza, care putea să fie din orișicare domeniu al culturii omeneste, îl întrerupsese un student, dintre cei pretențioși: „Oare măestre dacă am pune teza așa, că” și începea *vorbi*, fără de a *spune* ceva în merit.

Măestrul își chitise ochelarii privind drept în fața studentului, care *voia* să-l combată, apoi trecu înainte, fără să-i dea răspuns.

Dar abia că verva lui începu din nou să răpească auditorul, studentul cu pricina iarăși: Măestre, dacă s-ar lua în considerare etc...

Nenea Iancu își pierdu răbdarea și grăi apăsat: „Măi băiete știi să numeri? Răspunsul a fost o mutră... „Ei bine” – continuă măestrul – „fii atît de bun și numără înainte”. Și studentul începu: 1 2 3...

„Cum astă?! – ripostă măestrul – nu se poate, 1 e – *dacă*, numără de la 1 încoaci...”

Tablou.

* * *

Măestrul se interesa de împrejurările de viață ale studențimii, și firește, studenții nu pregetau ai mărturisi, că au să îndure multe nevoi, că-s espuși la multe suferinți și neajunsuri.

Nenea Iancu care suferise în tinerețe mai mult decît oricare dintre cei, cari i se plîngeau, isprăvi povestea suferinții cu o glumă: Într-o prăvălie de parfumerii intrase – povesti măestrul – pe înserate un mușteriu avînd să cumpere ceva marfă. Era un magazin cu multe apartamente și fiind tocmai vremea cînd se închidea prăvălia, personalul, fără să observe mușteriu care se perduse prin apartamente înholbîndu-se la mărfuluri, – a tras ruletele și a închis prăvălia. Dimineața, cînd s-a deschis magazinul, au aflat mușteriu amețit, de atîta duhoare. Cînd cercă să-l trezească, știți măi băieți ce a fost vorba lui cea dintîi: Dați-mi ceva ce pute! – Nu se poate tot cu plăceri, trebuie să înduri și suferinți!

* * *

Strălucirea geniului său covîrșea mai ales atunci, cînd se desfășurau discuții literare.

Amănuntele ce le povestea din trecutul literar, îți înlesniau să întrezărești prin câteva linii de orientare, dezvoltarea literaturii noastre. Istorisirea discuțiilor din Maiorescu și Hașdeu, analiza personalităților literare, deschidea orizonturi noi tinerilor, cari atît de rar au prilejul de a fi covîrșiți de emoții sufletești stîrnite prin adevărata artă românească. Am produs numai câteva dialoguri caracteristice, pentru a învedera înalta valoare educativă a contactului cu omul de geniu, care totdeauna, mai ales cînd era încunjurat de tineri, era pătruns de o înaltă responsabilitate, și nu odată spunea, cu lacrimi în ochi: „Măi băieți! vă iubesc ca și pe copiii mei. Să nu-mi fiți niște taifasagii afemeiați de cafenele, dornici de căpătuială ușoară. Neamul nostru nenorocit are mare lipsă de bărbați întregi, de intelectuali de vocațiune. Ar fi o mare nenorocire să nu fiți altceva, decît niște intelectuali de industrie, niște elemente costelive, fără ideal, incapabili de a vă înălța sufletește.

Cerdac.”¹²

Este drept că I.L. Caragiale nu s-a bătut pe piept și nu s-a lăudat cu patriotismul său, dar ne-a lăsat pagini nepieritoare, care sînt o dovadă elocventă de cel mai frumos patriotism. La înfîlnirea sa cu tinerii, cînd revenea în țară, era mult entuziasm, el fiind un „doctor sufletesc”, care îi făcea să se destăinuiască. În Budapesta, fiind de multe ori oaspetele studenților români grupați în Societatea „Petru Maior” le spunea:

„– Voi, mă, voi aveți un mare dar. Să vi-l păstrați, măi, că acesta este paladiul vostru – e cinstea! Sunteți oameni cinstiți și conștiincioși. Nu fleacuri, nu spoială, nu panglicari de bîlci! Oameni dintr-o bucată... E vlagă în voi. Cine zice ardelean, înțelege un om întreg, fără gînduri meschine, ascunse... Voi nu aveți spiritul de boulevard, nu dați atenție fleacurilor care se colportează prin cafenele, voi sînteți curați, ca lumina curată a sfîntului soare!”¹³

Cu o altă ocazie, adresîndu-se tot tinerilor studenți de la Budapesta, Caragiale le-a spus: „– Vezi, voi trebuie să fiți una, căci numai așa o să puteți realiza ceva... Și neamul înainte de toate! Nu pe minciună, ci pe adevăr! Nu cu ajutorul unui naționalism rău înțeles, ci prin muncă îndelungată, continuă, plină de devotament. Servind omenirii, serviți și neamul vostru..., să fiți apostoli, apostoli, mă înțelegeți... Să știți că aveți să dați nutriment sufletesc, dacă nu astăzi, mîine, poimîine, oamenilor ăloră blajini și cinstiți de la noi”¹⁴

Caragiale în ultimii ani ai vieții a început să cunoască și lumea de la noi. Este o adevărată

plăcere, să citești în gazete, cum Caragiale, în drumul spre Berlin, se oprea întotdeauna la Budapesta, și petrecea o seară în cercul tinerimii universitare. Era un prilej de mare bucurie pentru tinerii, cari trăiau într-un mediu străin și cari nu-l cunoșteau decît din scris. Sufletul veșnic tînăr al lui Caragiale lua un avînt deosebit, în mijlocul lor, și el le da învățăminte și-i călăuzia, cu graiul lui vrăjit, în tainele literaturii.

„Era un mare deliciu, să-l ascuți vorbind, să ascuți bogăția cunoștințelor, de care dispunea, fără să fi isprăvit măcar școalele medii; scînteierile de spirit, în cari își turna improvizările despre credință, morală, literatură, artă și știință. În scrisul său, a fost pedant și sgîrcit; a cizelat cu atîta grijă fiecare cuvînt, încît fraza lui purta, la înfățișarea ei în lume, strălucirea rece a diamantului. Și, în comparație cu extraordinarul său talent și cu bogăția de cunoștințe, nu ne-a lăsat decît două volume de proză și două de teatru. Dar să-l fi auzit pe Caragiale vorbind!

Urmăreai cu greutate salturile vertiginoase ale minții sale agere, regretînd că nu poți să stenografiezi toată comoara de cunoștințe și de frumuseți, pe care măestrul o răspîndia, inconștient de rîsipa, ce o săvîrșește.”¹⁵

Cu scriitorii ardeleni G. Coșbuc, O. Goga, Gorun, Iosif, A.C. Popovici, Agârbiceanu, Chendi, Ciura etc. Caragiale întreținea legături de cea mai intimă prietenie.

George Coșbuc și I. L. Caragiale

„După Coșbuc, Goga este cel mai iubit dintre ardeleni. În cartea sa, „O. Goga” („Amintiri”), Octavian C. Tăslăuanu (1876–1942), fost secretar al Astrei și timp îndelungat conducătorul revistei „Luceafărul”, descrie un moment petrecut în restaurantul „Gambrinus” din Bu-

curești. Ion Gorun și George Coșbuc jucau șah, iar Caragiale chibița. Alături, pe o canapea, se afla un volum nou de poezii, proaspăt ieșit de sub tipar, scris de O. Goga, autor necunoscut pe atunci. Citind câteva poezii, printre care și „Oltul”, care i-a produs o impresie excepțională, Caragiale exclamă: „Mă, dar știi că are talent!”. I-a oprit pe jucătorii de șah și le-a citit cu glas tare toate poeziile din volum, apoi, reluând lectura volumului, au întârziat pînă în zorii zilei. Era cea mai strălucită consacrare a poetului.”¹⁶

În anul 1912, cînd și-a serbat aniversarea a 60-a a nașterii sale, ardelenii l-au felicitat din toate părțile. Bineînțeles și studenții români din Budapesta l-au sărbătorit și l-au felicitat cu aceasta ocazie. Presa vremii consemna că: „Societatea academică-literară „Petru Maior” din Budapesta a ținut duminică în 18 februarie seara o ședință festivă în onoarea maestrului Caragiale în localurile de la Tisztviselő Egylet.

Au luat parte foarte mulți tineri universitari. Au vorbit: Ioan Țeicu, președintele societății, Eugen Suci, medicinist și Coriolan Petran, student în belearte.

D.Țeicu a schițat rolul covârșitor al maestrului Caragiale în istoria noastră literară-culturală din deceniile trecute, iar d. Suci a vorbit despre personalitatea și operele literare, cu multă înțelegere.

Ilustrul maestru a fost sărbătorit cu multă căldură și însuflețire.

Cînd, în urmă, unul dintre conferențieri și-a exprimat dorința fierbinte, ca Dumnezeu să-l țină pe maestrul Caragiale încă mulți ani în viață, tinerimea însuflețită aplauda frenetic.

La urmă s-a cetit telegrama tinerimei adresată maestrului Caragiale.”¹⁷

De la tinerii prieteni din Budapesta primește aceste rînduri (telegrama 19 februarie 1912)

„Societatea academică Petru Maior din

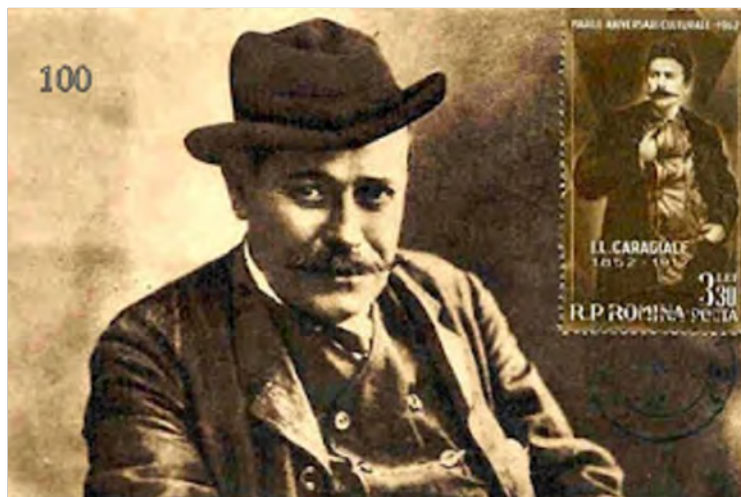
ședința festivă în onoarea Dvoastră aduce pri-nosul ei de venerație și dragoste geniului creator care ne strînge rîndurile și ridică valoarea luptelor noastre pentru unitatea culturală românească. Dumnezeu să vă țină, la mulți ani!”¹⁸

Caragiale fiind sărbătorit a ajuns la Budapesta. Aici află că Octavian Goga e întemnițat la Seghedin. El îl vizitează cu aceasta ocazie. Despre vizita lui se relatează în felul următor: „Citim în *Foaia Poporului Român*: Maistrul Caragiale a plecat azi la Seghedin, ca să facă o vizită poetului Octavian Goga, în temnița de stat. Hotărîrea aceasta a fruntașului literaturii române a provocat o excelentă impresie în cercurile românești din Budapesta.

Sărbătoritul scriitor a petrecut două zile în capitală, în distinsa societate a prelaților și membrilor cari iau parte la ședințele fundațiunii Gojdu. Azi cu trenul de Arad, maistrul Caragiale a părăsit Budapesta...”¹⁹

Despre această vizită Goga scrie în articolul *A murit Caragiale*. (Articolul lui Goga în anexă îl publicăm în întregime.) Cu câteva luni mai tîrziu, Caragiale a murit la 60 de ani, pe 9 iunie 1912, în locuința sa din Berlin. Prietenii și admiratorii săi au fost șocați.

A lăsat în urmă o carieră fabuloasă de dramaturg, pamfletar, nuvelist, poet, director de teatru, ziarist și comentator politic, dezgustat că fusese umilit în propria țară. Caragiale s-a stins din cauza unei arterioscleroze. Sicriul său a fost depus într-un cavou dintr-un cimitir protestant din Berlin, dar cinci luni mai tîrziu, la 18 noiembrie, a fost adus în țară. Caragiale a fost înmormîntat pe 22 noiembrie 1912, în cimitirul Bellu. La căpătîiul marelui dispărut, scriitorul *Barbu Ștefănescu Delavrancea* a spus: „Caragiale a fost cel mai mare român din cîți au ținut un condei în mîna și o torță aprinsă în cealaltă mîna. Condeiu a căzut, dar torța arde și nu se va stinge niciodată”.

ANEXĂ

Octavian Goga: A murit Caragiale

Studentul Octavian Goga

La Seghedin în închisoare, unde ispășeam o pedeapsă ungureasă, acolo l-am văzut ultima oară. I s-a părut că între zidurile reci ale unei singurătați nedorite trebuie să-mi trimită cât mai multe semne din dragostea cu care m-a învățat. Când o carte poștală cu slova lui minunată, când o telegramă, când un pachet cu cărți nemțești venea zi de zi să-mi aducă mângâiere și alunge urâtul. Într-o seară s-a socotit că pacea de după zabrele cere mai mult și-a plecat din Berlin la Seghedin.

Nu voi uita niciodată dimineața aceea de martie. Sergentul ungar mi-a intrat în cameră cu fața radioasă:

– „Aveți o vizită!”

– „Cine?”

– „Nu știu, un străin, o cam rupe pe ungurește. Vine de departe. Trebuie să fie însă un mare boier că ne-a miluit pe toți. E un om tare cumsecade, mi-a mângâiat pe frunte amândoi nepoții când i-am descuiat poarta... I-a întrebat cum îi chiamă și le-a dat câte-o coroană”. Nu-mi puteam da seama cine e nobilul senior rătăcit la Seghedin, m-am ridicat în pripă și am plecat spre odaia posomorită din fundul coridorului unde primeam oaspeții. Când deschid ușa mă ia în brațe și mă sărută pe amândoi obraji nenea Iancu Caragiale.

– „Am venit, băiete, am venit să văd cum o duci aici la pension. Nu ți-am spus eu să te astîmperi. Ai?”. Și privindu-mă pe sub ochelari mă cerceta de sus pînă jos.

– „Ian ridică mîinile să văd urmele lanțurilor. Săracu de tine. Uite, ți-am adus niște merinde și două sticle de șampanie să le bem noi laolaltă aici în Kecskemét, la magyar királyi allamfogház, mă rog frumos”.

Nenea Iancu era mai tînăr ca oricînd. Se plimbă de-a lungul odăii cu pași largi, se oprea cîteodată, potrivea ochelarii de după cari strălucea același neastîmpăr al ochilor cu sclipiri de oțel și vorba lui era vechea împletitură de fulgere cari cădeau tumultuos ca totdeauna. Ce vîltoare de imagini, cîte împărecheri paradoxale, cîta pasiune și coloare în poveștile lui... În clipa cînd vorbea simțea plutind parcă fiorul creațiunii, cu misteru-i etern nedeslușit. Vedeai chinurile facerii cum se petrec sub ochii tăi, cum radiază un spirit fosforescent, fără repaos. Cine a avut norocul să-l asculte pe Caragiale vorbind un sfert de ceas oriunde, la o adunare a negustorilor, ori într-un ungher din vagonul restaurant, n-are să uite niciodată cea mai strălucitoare icoană a inteligenței omenești din cîte a întîlnit în drum.

N-a fost minte să stăpînească cuvîntul cu mai multă siguranță, să-l frămînte și să-l chinuiască cu mai multă putere. În fraza lui fermecată se revărsa o lumină orbitoare, era pulbere de argint, foc de artificii, rîs și plîns, era alintare dulce și durere sălbatecă. Ca într-un caleidoscop fermecat se deslușeau chipuri vrăjite de magie. Marele meșter atingea toată claviatura sufletului omenesc. Deschidea vorba lin, cu bunătate, și-o muia într-o lene orientală, într-o clipă schimba resortul ca să-ți arate o seamă de jonglerii capricioase și deodată se oprea brusc, fața i se crispa, buzele i se strîngeau convulsiv, în fundul ochilor îi juca o lumină stranie. Era clipa cînd din creierul lui Caragiale răsărea un fulger nou. Universul devenea mai bogat cu o minune.

Cîte nu mi-a vorbit în cele trei ceasuri, acolo la Seghedin. Plin de surprize, vioi, paradoxal, nenea Iancu mă mustra părintește.

– „Ți-am spus de-atîtea ori, nu te mai bate cu prostii, că te răpun. Ce crezi tu, pe urma cui am suferit eu în viață? Pe urma cumiștilor? Prostia, suverana prostie, e totdeauna mai tare. În zadar lupți frumos cu tăieturi fine de floare-

tă, el lovește greu cu lăstarul în moalele capului. Și în zadar risipești spirit și vervă, el e tare ca piatra. Cum să-ți spun, prostul are o concepție telurică a vieții. Uite așa își înfundă ochii și urechile, își înfige capul în pământ ca struțul, ridică spatele și trec pe deasupra lui toate curentele. Nimic mai greu decât să cîrmuiești proștii. Ei au un instinct de împotrivire organică. Să vezi. Mai acum vreo treizeci de ani eram revizor școlar la Piatra-Neamț. Trenuri nu găseai prin Moldova, mergeam la inspecții călare. Avea popa o iapă murgă. Zic, să mi-o dai părinte dimineață. Popa zîmbea. Prea bucuros, domnule Iancule. Și-am plecat. Cît m-a zolit iapa ceia, mă. Oricum dam din căpăstru ieșea rău. N-o puteam cîrmi nicidecum. M-am întors la vreo două ceasuri tot apă: Părinte, cît face iapa asta? Face zece galbeni! Ei, pune d-ta cinci, să pui și eu cinci, s-o tăiem, că asta-i om! Ba să n-o tăiem, domnule Iancule, mai bine să-i învățăm năravul. Știi ce? Cînd o încaleci și ajungi la o răspîntie, dacă vrei s-apuice la stînga, tu să tragi de frîu la dreapta. Da să tragi cumplit, auzi. Să vezi c-o ia la stînga. Așa am făcut. Ei vezi, la prost trebuie meșteșug, nu glumă, ascultă-mă.

Nenea Iancu își scotea ochelarii, mai spunea o pildă, mai arunca cîteva frînturi de glumă, îl copleșeau amintirile, sta o clipă pe gînduri și oftă din tot sufletul.

– „Toată viața n-am putut să sufăr prostia. Săracu' de mine, mă băiete, cînd văd cîte un prost mă doare. Zău, am dureri fizice. Mă ia cu rece aici în creștet”. Și fruntea i se întunecă, buzele i se împreunau într-o linie de desgust și sila nemărginită. Se făcea cîteva clipe tăcere și rotogoalele albastre ale fumului de țigară îi jucău în jurul frunții într-o rază de soare, împrejmuiu-l cu o aureolă.

– „Ce mai scrii acum nene Iancule?”

– „Ce să, scriu dragă, multe și nimic. Cîte nuți trec prin cap cînd stai așa la sporovăială, ori te uiți departe pe fereastra vagonului. Numai cînd te așezi la masa de scris și vezi hîrtia albă înaintea ta, atunci îți dai seama ce vîrtej cumplit îți face mintea în jurul unui subiect. E un chin facerea asta. Talentul e un accident de naștere, o boală grea, ascultă-mă. Cere patimă și cere meșteșug. De aceea artistul nu poate fi un poligraf. Le spuneam mai deunăzi unor profesori la Berlin: ce-mi tot vorbiți de cutare, că-i harnic, că-i activ, că scrie cărți. Zic, știu eu unu și mai activ, așa-i și zicea, Iliuța activu', era la Mărcuța. Dimineața la patru el era în picioare, la fîntînă. Își sufleca mînele și scotea apă, gă-

leată după găleată. O vărsa în troacă. Troaca n-avea fund. Se făcea opt. Haide, Iliuța, de îmbucă și tu ceva. N-am vreme, lucrez. Și nădușea, și-i dă înainte și apa se ducea. Era nebun Iliuța, da, vorba, era activ? Era...”

Maestrul clipea din gene, surîsul ironic îi fugea de pe buze și din cuvintele rostite încet, sentențios, se deslușea crezul artistic al unui suflet pentru care arta era o religie. „Arta spunea el, cere conștiință. Fără un perfect simț de onorabilitate literară nu se pot scrie lucruri de seamă. Ca în toate, și în literatură se pretinde o cinste profesională, un prestigiu de atelier. Ce crezi tu, în cîte ape n-am scăldat eu „Hanul lui Mînjoală”? Ce să mai vorbesc de melodia frazei, de ferecătură, de ritmul vorbelor. Încă, numai interpunctia. Cîți nu înțeleg că interpunctia e gesticularea gîndirii. Vezi, pe mine mă frămîntă astea, mă rod. Nu se poate artă fără migăleală. Cu vremea îți cresc tot mai mult scrupulele de conștiință. Dacă o fi și îmbătrînesc, știi cum să-mi ziceți? Să-mi ziceți, Moș Virgulă!”

– „Da, piesa, nene Iancule cît o mai ții sub zăvor?”

– „Acu în primăvară îi mai fac niște perieturi. Știi ce? Mi-am făcut socoteala. Mai scriu un roman filozofic, două volume de nuvele și schițe. Și gata. V-am dat destul, ce mai vrei?...”

S-a așezat pe canapeaua roșnită din colț și mi-a pus mîna pe umăr.

– „Am un plan pentru vara asta... viu acolo la Rășinari la tine, cu nevasta și cu copiii. Mi-a plăcut mult satul tău colo la poala munților. Să vie și Vlahuța. Să stăm așa pînă la toamnă. Nu ne trebuie nimic. Numai un pian să fie și unul să-i știe rostul. Cînd se face sară și iese luna albă-gălbui de după mesteceni pe coasta ceia, noi să stăm întinși în iarbă și pe fereastra deschisă să pătrundă Beethoven: Sonata lunii...”

Sub ochelari mi-s-a părut că tresar genele în tremurul unei clipe, pare că undeva departe ar fi trecut prin văzduh o filfiire de aripi negre. Dar, nenea Iancu s-a recules într-o clipeală, s-a ridicat, m-a îmbrățișat și m-a sărutat ca un părinte. Și-a tras pălăria ștregărește pe ochi.

– „Acum plec s-apuc trenul de la amiază”.

– „Cum, nu te duci la București?”

– „Nu, n-am vreme. Mă-ntorc la Berlin. Am venit numai să te văd. Ian vezi de scapă odată de-aici din Kecskemét”. Încă o strîngere de mîna și trăsura care aștepta la poartă îl ducea pe nenea Iancu, întovărășit de privirea respectuoasă a sergenților, de dragostea copiilor și de nețăr-murita mea admirație.

Cine ar fi crezut atunci că flutură umbra morții deasupra trăsorii care-l ducea? Când am cetit că s-a prăbușit de fulgerul unei clipe, am rămas uluit și nu-mi pot închipui nicidecum imaginea stranie a morții lui Caragiale. Un ne-necă lăncu neputincios, cu grumazul plecat de povara bătrâneții sau un Caragiale cu mâinile încrucișate pe piept, amuțit pentru totdeauna, niciodată nu mi-a trecut prin minte. Cum să se închidă pe vecie ochii lui cari pătrundeau sufletul și străluceau de departe ca două suliți de argint? Ce să facă pământul cu ei? Cum să se împace cu repaosul de veci creierul lui pururi frământat, acest complicat și sensibil seismograf intelectual, care nu avea clipe de odihnă?

Rămii înfrînt, prostit, și se moaie brațele. Te cuprinde în mreaja lui gândul zădărniceii tuturor celor omenești, te supune un desgust de materia urîță, de carnea care ne ține în stăpînirea ei. Îți vine parcă să frîngi în două condeiul și să-l arunci ca pe-o unealtă netrebnică. La ce e toată goana asta chinuitoare, cînd ursita nu acordă nici un privilegiu celor aleși, cînd domnesc pe de-a-ntregul aceleași legi, cînd și Caragiale a putut să moară.. L-au îngropat și i se va topi țărîna. vremea va trece.. vor veni oameni învățați să-i cîntărească scrisul, profe-

sori cu ochelari să-i descifreze cărțile, să scrie studii cu adnotații despre Conul Leonida sau Cațavencu. Au să-l claseze, să-i deie locul cuvenit în istoria literaturii, să-i facă un monument la Belu. Noi însă, cari am avut norocul să-l vedem și să-l auzim, vom rămînea toată viața stăpîniți de senzația că prin moartea lui Caragiale s-a deschis o prăpastie, s-a făcut un gol în natură, ca de-o perturbație cosmică.

Cu cît va trece vremea, va crește tot mai mult silueta lui și vom rămînea totdeauna vrăjiți de farmecul celui mai luminos creier românesc. Îi vom spune poveștile, îi vom repeta glumele. Se vor crea legende și personalitatea lui va lua proporții mitice. Generațiile viitoare nici nu vor putea înțelege dacă din strălucirea unei minți s-au întrupat vreodată astfel de raze orbitoare. Peste un sfert de veac trecînd cutare bătrîn de-a lungul străzii oamenii își vor scoate pălăria înaintea lui și-i vor deschide drumul cu respect.

„Cine-i moșul ăsta de-i faceți atîta cinste?”, va întreba cutare băiețandru.

„A cunoscut pe Caragiale”, vor răspunde cu toții.

[Octavian Goga, *Două morminte*, București, 1916, p. 9–16.]

NOTE

1. <http://www.e-antropolog.ro/2012/05/muzica-si-muzicienii-brasovului-in-secolul-al-xix-lea-ii/>
2. *Ibidem*.
3. Maria Berényi, *Cultură românească la Budapesta în secolul al XIX-lea*, Giula, 2000, p. 113–116.
4. Vasile Netea, *Spre unitatea statală a poporului român*, București, 1979, p. 429.
5. Ioan Slavici, *Românii din Ardeal*, București, 1910, p. 63–65.
6. *Albina*, 1872, nr. 102.
7. Aurel Cosma, *Prin Timișoara de altădată*, Timișoara, 1977, p. 160.
8. Maria Berényi, *Românii din Ungaria de azi în presa română din Transilvania și Ungaria secolului al XIX-lea (1821–1918) Documente*, Giula, 1994, p. 8–9.
9. George Coșbuc, *Amintiri despre Caragiale*, In: „Ion Luca Caragiale. Opere alese”. Vol.4. Scrieri în proză. ed. îngrijită și prefață Gavril Scridon, București, 1979, p. 539.
10. Aurel Cosma, *ibidem.*, p. 164.
11. Leonard Paukerow, *Caragiale voia să scoată o revistă literară la Budapesta*, In: „Almanahul presei române”, Cluj, 1926, p. 130–132.
12. *Carmen Saeculare (1862–1912) Memorialul jubilar al Societății academice „Petru Maior”*, Budapesta, 1912, p. 48–52.
13. Horia Petra-Petrescu, *Caragiale și ardelenii*, în „Românul”, Arad, 1911, nr. 2. p.
14. *Ibidem.*, p. 4.
15. *Ibidem*.
16. <http://www.gorjeanul.ro/cultura/file-despre-omare-prietenie-mihai-eminescu-si-i-l-caragiale-iv>
17. *Românul*, 1912, nr. 32.
18. Șerban Cioculescu: *Caragiale și ardelenii*, In: „Universul literar”, 16 septembrie 1939, p. 5.
19. *Românul*, 1912, nr. 50.

Maria Gurzău Czeglédi

Planul managerial al Liceului, Școlii Generale și Căminului de Elevi N. Bălcescu pentru ciclul 2012–2017

*I. Evaluarea activității educativ-instructive a Liceului, Școlii Generale și Căminului de Elevi N. Bălcescu cu privire la ciclul de conducere dintre anii 2007–2012
– fragment –*

Viața omului este marcată de multe treceri – dintre care unele sunt de căpetenie, altele minore, dar foarte importante – precum și de multe așteptări, împliniri, eșecuri, iar în orice fază de trecere dintr-o situație obișnuită, într-alta necunoscută, cred că omului i se cere o reflecție cât mai sinceră și obiectivă, o “dare de seamă” despre lucrurile trăite, faptele și activitățile desfășurate, succesele și insuccesele, iluziile și realizările, lucrurile și dificultățile de care a avut parte, ca să poată din nou plănui și visa cu și mai multe și mai profunde experiențe de viață. Acum, la încheierea unui ciclu de activitate, în faza de expirare a unui mandat de director, ne revine *datoria de cumpănire* și totodată de *trasare a unor noi scopuri, noi obiective* și în unele cazuri a unor *noi idealuri*.

Mărturisesc că am o experiență de viață strâns legată de comunitatea românească din Ungaria și de școala (medie) cu un trecut de 62 de ani. Cunosc această comunitate cu *virtuțile și slăbiciunile sale, cu trecutul și prezentul său* și mă străduiesc s-o slujesc cu multă dăruire și vocație, cu iubirea de profesie, cu sufletul deschis și cu spiritul veșnic treaz pentru reînnoire.

În această școală am fost adolescentă cu vise fecunde, iar după terminarea facultății de litere din Budapesta, tot aici am început cariera mea de profesoară de limbă și literatură română și maghiară (în anul 1980).

În cei 32 de ani care s-au scurs cu mare iuțală, calea vieții mele s-a ramificat în mai multe „poteci” de activități, dar întotdeauna m-am reîntors la școala mea, m-am reîntors acasă. Am fost *crainic* al programului românesc televizat „Ecranul nostru”, am ținut *cursuri de cultură și civilizație românească* și de *metodică* la Catedra de Filologie Română din cadrul *Universității ELTE* din Budapesta, iar apoi la *Institutul Tessedik Sámuel* din Bichișciaba. Tot în centrul județean am lucrat ca *inspector (îndrumător) școlar* la *Institutul Pedagogic* (mai târziu cu nu-

mele de Centrul de Dezvoltare Umană și de Informare), și de la bun început am fost implicată în scrierea și derularea unor proiecte, precum și în *întocmirea documentelor de reformă*, străduindu-mă să introduc în *programele școlare* cât mai vaste *cunoștințe de cultură și civilizație românească* (de istorie, geografie, etnologie, arte), bazându-mă și pe cercetările mele din domeniul etnologiei. Fiind membră a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria am introdus din valorile recunoscute și nou create de cercetătorii acestui cerc științific noi conținuturi în aceste programe și caiete didactice. Sunt convinsă de faptul că numai prin *păstrarea, crearea și transmiterea* a cât mai multor cunoștințe despre *trecutul, despre limba, religia, modul de gândire și de pătimire* al înaintașilor noștri, prin

perceperea conexiunii dintre *valorile trecutului* și ale *prezentului*, ale reciprocității dintre *tradiție* și *inovație* ne putem forma o *imagiune vie despre viitor*. Numai atunci vom putea zidi pe un fundament solid *școala din prezent și din viitor* dacă cunoaștem cât mai bine „*drumul de undeam venit și încotro mergem*”.

Conform *crezului meu* cei cinci ani (mai bine zis zece de când sunt director) care s-au scurs constituie numai o „*verigă*” din lanțul de valori, o secvență din procesul de educație și de instruire care își trage seva dintr-o sursă de valori din *trecut*, și care vrea să modeleze *prezentul* în așa fel, încât să aibă o ascensiune spre *viitor*.

Prin faptul că în anul 1949, liceul nostru și-a deschis porțile pentru fiii de țărani strâns legați de pământ din *localitățile endogame*, populate (și) de români, din zonele limitrofe graniței maghiaro-române, s-a oferit o șansă de formare a *unei noi elite spirituale a comunității românești*, rămasă aici fără intelectualitate, după ruperea de marele bloc etnic. În această școală medie, care din anul 1949 până în 1961 a fost pur românească, iar de atunci este *bilingvă*, au fost educați și instruiți sute și sute de tineri, din care s-a format o *nouă elită intelectuală* a românimii de pe aceste meleaguri. De atunci încoace un număr considerabil de medici, juriști, economiști, profesori, ziariști, regizori și alții stau în slujba comunității.

În băncile școlii cu o *atmosferă familială* stă a treia (în unele cazuri a patra) generație care se simte acasă în această școală. Ei sunt copiii lumii noi, ai lumii care înghite cu mare poftă va-

lorile din trecut și obiceiurile moștenite din timpuri străvechi, de la tată la fiu, de la mamă la fiică. Ei sunt fiii lumii moderne, accelerate, computerizate cu o tendință spre globalizare. Iar răspunderea și *misiunea noastră*, a *școlii*, a profesorilor (a *familiei*, a *bisericii*, a *mass-mediei*) este să *întărim rădăcinile* acestor tineri, să-i *învățăm să învețe*, să-i *învățăm să gândească*, să fie *mereu preocupați de problema faustiană*, să fie capabili să-și caute locul și să *înțeleagă sensul vieții* pe acest pământ. Este de datoria noastră să destăinuim pentru ei *frumusețea limbii române*, bogăția orizontului de cultură românească, sensibilitatea și *filozofia acestui popor* și să le *trezim sentimentul de apartenență la neam și limbă*.

Școala noastră în deceniul trecut, inclusiv în ultimul ciclu de conducere a funcționat conform *Legii pentru învățământul public din 1993. LXXIX*; pe baza „*Curriculumului național*”, a „*directivelor*” învățământului minoritar din Ungaria, a *cerințelor* precis circumscrise, precum și a *programelor cadru*, a *planurilor locale*, a *programului pedagogic* și a *regulamentului de organizare și funcționare*. Școala cu profil românesc i-a așteptat întotdeauna cu porțile deschise, pe toți acei tineri de la *Cenadul-Unguresc* până la *Pocei*, precum și pe cei de *dincolo de hotar*, care sunt, ori doresc să fie vorbitori de limbă română; cunoscători și transmițători ai acestei culturi. Unii dintre ei, ca de exemplu cei din *Micherechi*, când se înscriu la liceu aduc cu ei *graiul bihorean*, iar chitichăzenii pe cel *crișean-mureșean*, precum și un limbaj românesc cizelat la școală, la biserică (ortodoxă, baptistă, penticostală), dar alții vin cu cunoștințe de limbă foarte modeste. Ei având

Examen la liceul românesc

însă rădăcini românești își aleg, ca loc de frecvență a studiilor, liceul nostru. Totodată școala este frecventată și de copii maghiari, mai ales ai unor familii de intelectuali (medici, psihologi, juriști...) care vor să sporească posibilitățile de învățare a copiilor lor, zicând că în această lume deschisă, cu granițele spiritualizate, în acest orașel multinațional și pluriconfesional, în această euroregiune și nu numai, este foarte utilă cunoașterea limbii române, paralel cu limba maghiară, engleză și alte limbi străine. Datorită faptului că nivelul de cunoaștere al limbii române este atât de variat, la școala noastră se lucrează pe grupe, de la începători până la avansați.

Iar pentru copiii care nu vorbesc limba română, dar vor să studieze în acest liceu, școala a introdus un curs pregătit de limba română, săptămânal cu 13 ore de limbă română, cu 5 ore de limba engleză și alte discipline (informatică, matematică, istorie...). În cadrul acestor cursuri limba se predă cu metode moderne și cu utilizarea tehnologiilor IST, a unor programe audiovizuale, computerizate. Acești elevi frecvențează școala medie timp de cinci ani, iar la finalul studiilor dau examenul de bacalaureat pe baza cerințelor în vigoare. După regulamentul de bacalaureat care din anul 2005 a introdus examenul de bacalaureat în două trepte: unul de

grad mediu și altul de nivel superior, li se cere în mod obligatoriu, să dea examen în limba română din trei discipline: din limba și literatura română și încă din două materii la liberă alegere. Printre disciplinele preferate se înșiră cultura și civilizația românească, în cadrul căreia absolvenții prezintă un proiect individual, mai ales din domeniul istoriei și al etnografiei, utilizând metodele de cercetare, de colecționare, selectare și întocmire a unei lucrări cu "caracter științific", pe baza unei bibliografii cât mai moderne. De fapt, paleta materiilor alese de elevii din clasa a 12-a la examenul de bacalaureat este foarte variată (cânt, educație fizică, arte plastice, informatică, istorie, filozofie ș.a.). Tot în anii trecuți – prin modificarea programei pedagogice – am asigurat (și asigurăm) contextul de examinare a elevilor-oaspeți, care sosesc la Bălcescu din diferite colțuri ale țării, de la diferite școli medii. Pe ei îi examinăm din limba română, pe baza unor cerințe aparte, cu privire la limba română ca limbă străină.

Pentru întărirea poziției limbii române și pentru cunoașterea cât mai profundă a universului de cultură românească, școala a lărgit și a îmbogățit sistemul relațiilor de parteneriate cu diferite instituții din România: cu Școala Generală Vincențiu Babeș din Timișoara, cu care are o relație de 10 ani și redactează împreună Revista Licurici – azi cu numele „AGORA, școală și interculturalitate în DKMT”. Șirul continuă cu Liceul Vasile Goldiș din Arad, cu Școala nr. 16. din Oradea; cu Universitățile V. Goldiș și Aurel Vlaicu din Arad, cu catedra de cultură și civilizație din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și multe altele. Școala a colaborat de-a lungul anilor cu aceste instituții, implicându-se în proiecte comune europene, pe cele mai diverse teme, ca de exemplu: Protecția mediului: O șansă pădurii; Mereu în Europa prin sărbători, obiceiuri și tradiții;... Cadrele didactice au ținut lecții deschise și au participat la întruniri de specialitate. Conducerea școlii a organizat diferite conferințe, manifestări culturale, șezători literare și a primit (aproape în fiecare săptămână) oaspeți și delegații din România, oameni de cultură, poeți, scriitori, ziaristi, echipe de teatru, ansambluri folclorice și moderne...

Școala a sprijinit și a întărit activitatea ansamblurilor folclorice pe cele trei cicluri: primar, gimnazial și liceal.

Iar Teatrul amator românesc instruit de regizorul Nora Chiriac din Oradea și-a îndeplinit și își îndeplinește menirea, prezentând în fiecare an spectacole cu piese de teatru (mai ales de I. L. Caragiale) la Festivalul Arcus din Budapesta,

Spectacolul trupei de teatru amator a liceului

la școlile înfrățite din România și la cele din Ungaria, unde se predă limba română, precum și acasă, în sala festivă.

Fundația „Pro discipulis” înființată cu zece ani în urmă, funcționează în favoarea elevilor noștri, iar *balul de binefacere*, organizat în fiecare an, la capătul primei săptămâni din luna martie, atrage tot mai mulți părinți și foști elevi ai liceului N. Bălcescu.

Având ca prioritate obiectivul de îmbunătă-

țire a învățământului românesc din Ungaria, conducerea școlii a lansat proiecte de tip european. Unul dintre acestea, cu numele TÁMOP 3.4.1/08/2-2009-0007 oferă surse financiare pentru întocmirea unor programe moderne, de dezvoltare a competențelor și a unor *seturi de manuale de limba română (caiete de lucru și de evaluări)* pentru clasele gimnaziale 5-8. Manualele în limba română vizează formarea cât mai multilaterală a individului, dezvoltându-i vo-

ENO
A Global United Project and Network for Sustainable Development

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI TIMIȘOARA DIRECȚIA DE MEDIU	GRUPUL ȘCOLAR AGRICOL "IULIAN DRĂCEA" TIMIȘOARA	UNIVERSITATEA DE ȘTIINȚE AGRICOLE ȘI MEDICINĂ VETERINARĂ A BANATULUI TIMIȘOARA	LICEUL TEORETIC "IRIS" TIMIȘOARA	INSPECTORATUL ȘCOLAR JUDEȚEAN TIMIȘ
--	--	---	--	--

MOTTO: „Copacii sunt efortul nesfârșit al Pământului de a vorbi cu cerul.” (Rabindranath Tagore)

**SIMPOZION INTERNACIONAL CU TEMA
"O SANSĂ PADURII"**

TIMIȘOARA, 15 MARTIE 2012

ENO

ELENA MUNTEAN
BEATA KONDOROS SZŐLÖSI
TÜNDE CSÉFFÁN KÓRA

5

**LIMBA ȘI
LITERATURA
ROMÂNĂ**

CAIETUL ELEVULUI

cabularul, competența de comunicare, cunoștințele „în limba română” și „nu despre limba română” (caracteristice fiind sistemului demodat și depășit). *Noua programă și noile manuale* au menirea de-a deveni *prietene utile ale copiilor*, cizelându-le sufletul și gustul pentru tot ceea ce este nobil și frumos, dezvoltându-le *competențele de abstractizare și viziunea interdisciplinară*, precum și perceperea textelor *nonliterare*, și *utilizarea textelor funcționale*.

Școala depune mari eforturi pentru formarea *tinerilor bilingvi și trilingvi* și în școala generală nu numai la liceu. Cei mai talentați absolvenți ies de la liceu cu *trei atestate de limbi*, unul de *limba română* și altele de *limbă engleză și italiană*. Atestat de limbă română de grad mediu dobândesc acei absolvenți care din limba și literatura română obțin 80-100% (nota 5) și încă din două materii (la liberă alegere) scriu și răspund în limba română la examenul de bacalaureat. Acum, la începutul celui de-al III-lea mileniu, când ritmul de dezvoltare al vieții tehnico-culturale este în continuă schimbare, școala își asumă sarcina de-a răspunde noilor așteptări, de-a pregăti tineri atât *pentru învățământul superior din Ungaria*, cât și *pentru cel din România*, fiindcă tot mai mulți tineri vor să-și continue studiile la facultăți din diferite centre culturale românești.

Atunci când se desfășoară evaluarea unei instituții de învățământ, se constată că cei mai importanți sunt următorii *trei indicatori*: rezultatele copiilor obținute la diferitele *olimpiade* și *competiții*; *numărul* absolvenților admiși la diferite facultăți; și *simplul fapt* că părinții își înscriu copiii la o anumită școală, ori îi duc în altă parte.

Din an în an, tot mai mulți elevi ai școlii generale și ai Liceului Nicolae Bălcescu se afirmă pe locuri de frunte la diferitele concursuri organizate pe oraș, pe județ, pe țară și în România. Aici spicuim doar câteva:

– La Concursul Internațional de Arte Plastice (Arad) trei elevi (la diferite categorii) s-au clasat pe locul I.

– La concursul de arte plastice intitulat „*Italia mea 2010*” un elev al școlii noastre a obținut premiul principal.

– La *olimpiadele pe țară de limbă și literatură română și de cultură și civilizație românească* (OÁTV și OKTV), în fiecare an patru-cinci copii sunt premiați pe locuri de frunte.

– La concursul de cultură și civilizație românească, organizat la Piatra Neamț, echipa Liceului Nicolae Bălcescu a câștigat locul I.

– La concursul de *limbă engleză* (proba orală), organizat pe județ pentru elevii de clasa a 9-a și a 10-a, elevii noștri au câștigat locul I.

– Liceenii au fost premiați cu *medalia de aur* la prezentarea desfășurată pe județ cu titlul: „*Locuri dragi din Județul Bichiș*”.

– La competiția IQ, liceenii au obținut premiul I.

– La carnavalul renescentist echipa școlii a fost premiată în fiecare an.

– La concursurile de recitare a poeziei lui *M. Eminescu* (Apateu), ori *L. Magdu* (Bătania), ori la cele de povestire (Bichișciaba), copiii școlii Giulia au câștigat o serie de premii.

– După o competiție de 24 de ore, trei ani de-a rândul, elevul liceului a fost onorat cu titlul de „*elev-primar*” al orașului.

În fiecare an, absolvenții Liceului N. Bălcescu sunt admiși la cele mai diverse facultăți din

Balul Panglicii

Ungaria și România într-un procent de 80–90%, iar după terminarea facultății, mulți dintre ei se reîntorc la locurile natale, la Giula și în împrejurimi.

Reacția favorabilă a părinților, cu privire la aprecierea școlii, se manifestă prin faptul că își înscriu copiii la această instituție, fiind mulțumiți nu numai de rezultatele sus-amintite, ci și de faptul că în această școală se înfiripează o relație echilibrată între *elevi – profesori și părinți*. În ciuda faptului că în țara noastră scade nata-

litatea, inclusiv și numărul cetățenilor maghiari de naționalitate română, numărul școlărilor noștri rămâne adecvat așteptărilor (310 de elevi). Numărul bobocilor din clasa întâi a ciclului primar crește din an în an, iar la liceu avem *clase paralele*. Căminul de Elevi oferă tot confortul fizic și spiritual pentru tinerii care-și petrec aici patru ani din faza fragedei tinereți, iar mulți dintre giulani studiază la școala noastră timp de doisprezece ani.

II. Planuri privitoare la viitorul Liceului, Școlii Generale și Căminului de Elevi N. Bălcescu (2012–2017) – fragment –

Planul meu de conducător al acestei școli, pentru următorul ciclu de cinci ani, încerc să-l construiesc într-o ordine de idei inspirate de un *motto* încărcat de mesaje:

„Țicnit este omul care face tot același lucru, în timp ce-și dorește tot mai mari schimbări și împliniri”.

Deși sunt convinsă de faptul că toate acele conținuturi, structuri, metode și forme de activități utilizate în anii trecuți, care au dus la progresul elevilor și al întregii comunități școlare, merită să fie recunoscute și transferate pentru viitor, totuși cred că în lumea de azi, cu ritmul de trai supraaccelerat, ni se cere o permanentă schimbare, reînnoire, perfecționare. În lumea computerizată, de explozie a informațiilor sunt inevitabile schimbările și transformările.

Mahatma Gandhi în următorul citat ne îndeamnă: **„Să fim noi înșine exemplul schimbării, ca să putem introduce lucruri noi.”**

În lumea de azi, când și sistemul de învățământ este supus unor mari transformări, și noi, profesorii și conducătorii școlii, trebuie să ne pregătim pentru noile așteptări și chemări prin educație permanentă, prin *(auto) perfecționare până la capătul vieții*.

Conform experților din domeniul “științei conducerii” cel mai important “obiect” de lucru al profesorului este „psihologia personalității” lui, iar garanția succesului constă din: *pregătirea profesională, mentalitatea de manager, iubirea de profesie, comunicarea corectă și convingătoare, inteligența intelectuală și emoțională (afectivă), capacitatea de conducere, de înfiripare a relațiilor umane și de aplanare a conflictelor, credința, smerenia, atitudinea pozitivă; empatia, energia, cinstea, credibilitatea, fantezia, curajul, tăria de caracter, gândirea pozitivă, corectitudinea, capacitatea de asigurare a disciplinei, severitatea*. Conducătoru-

lui i se cere să fie credibil în tot ceea ce *vorbește și făptuiește*.

Cu dorința de atingere a acestui model (de profesor-conducător) pozitiv și cu *atitudinea de slujire și dăruire*, cu iubirea de profesie și de colectivul căruia îi aparțin, mi-aș dori să-mi continui activitatea de director și în următorul *ciclu de cinci ani*.

În caz că aș beneficia de încrederea și sprijinul susținătorului, a consiliului orașenesc și de sprijinul comunității școlare (corpusul didactic, catedrele de specialitate, personalul tehnic; comisia părinților, autoguvernarea elevilor; autoguvernarea locală românească), împreună cu colegii mei am continua drumul parcurs până acum *pentru întărirea poziției limbii române, pentru transmiterea valorilor culturale române și maghiare, într-un context european și universal*. Conform *crezului* meu și al cadrelor didactice, elevii școlii generale și ai liceului cu profil românesc ar fi formați, educați și instruiți și pe mai departe pe baza unor coordonate constante, a unor *principii morale eterne*.

Ne dorim să formăm indivizi sensibili la *culorile locale, la constanțele umane*, la tot ceea ce este nobil și frumos; tineri cu o dorință de *autocunoaștere*, de tot ceea ce înseamnă: *păstrarea și transmiterea valorilor moștenite; crearea unor noi valori; iubirea de neam, de limbă și de poporul cu care conviețuim; tineri preocupați de calitatea morală a existenței umane; oameni cu competențe de comunicare în limba română, maghiară și în limbi străine (italiană, franceză, spaniolă); inși cu o cultură generală, cu competențe digitale de utilizare a tehnologiilor moderne; cu o gândire logică și capacitate de abstractizare cât mai dezvoltată*.

Este de datoria școlii să formeze tineri *bilingvi (vorbitori de limbă maghiară și română) și trilingvi*

(vorbitori de limbă maghiară, română și engleză) care pot să contribuie la construirea unui „pod” cât mai solid, utilizat în favoarea întăririi relațiilor economice, culturale, turistice dintre cele două țări.

La începutul noului ciclu de conducere, între anii 2012–2017, una dintre datoriile majore ar fi organizarea activității educativ-instructive pe baza noii legi de reformare a învățământului public, **Legea educației pentru învățământul public CXC**. Această lege va intra în vigoare în trei trepte: în ziua de 1 septembrie a anului 2012; la 1 ianuarie a anului 2013; la 1 septembrie a anului 2013. Conform acestei legi se cere armonizarea conținuturilor documentelor de bază, toate modificate și recent prelucrate, actualizate în spiritul noii legi:

Curriculum Național (NAT) = „directivele” pentru învățământul de naționalitate; cerințele de dezvoltare; programa-cadru (care va fi obligatorie); programul pedagogic, programa școlară (planul de învățământ).

Azi susținătorul școlii este primăria orașului Giula, iar de la 1 ianuarie a anului 2013 se va realiza transferul cadrelor didactice la Centrul de Susținere al Instituțiilor de Stat. Ca urmare se va modifica actul constitutiv al școlii, regulamentul de organizare și funcționare, precum și cel de ordin intern.

În toamna târzie a acestui an vom organiza „Conferința pe țară a profesorilor de limbă și literatură română” în cadrul căreia vom prezenta, într-un mod cât mai adecvat, producțiile spirituale, realizate prin sprijinul financiar, asigurat de proiectul cu codul: TÁMOP-3.4.1.A-08/2, menit să asigure îmbunătățirea învățământului de naționalitate (română) din Ungaria.

Setul în cauză cuprinde o „Programă – cadru de dezvoltare a competențelor” (pentru școlile cu limba de predare română și pentru școlile bilingve, clasele 5-8), precum și pentru fiecare clasă gimnazială un *manual de limbă și literatură română, un caiet de lucru, un caiet de evaluare și un ghid al profesorului*.

Noua programă pune mare accent pe dezvoltarea competențelor elevilor, a capacității de receptare a mesajului oral și scris, precum și a capacității de exprimare orală și scrisă. Totodată subliniază necesitatea de dezvoltare a *competențelor digitale și interdisciplinare*; cuprinde cunoștințe, conținuturi, (texte literare și nonliterare); noțiuni literare și de comunicare; exemple de activități de învățare, precum și obiective de referință. Manualele sunt concepute într-un spirit nou, pe teme de conversație, pe baza unor lecturi literare clasice și

(neo)moderne (inclusiv texte ale autorilor români din Ungaria) accentuând și necesitatea de cunoaștere și de utilizare corectă a textelor funcționale. Au menirea să îmbogățească vocabularul de limbă română al copiilor din ciclul gimnazial, să le dezvolte competențele de abstractizare și analizare a creațiilor literare, dar totodată și personalitatea lor complexă. Vor să educe tineri cu conștiință de neam și cu o iubire de popoarele cu care trăim (conțin și texte în limba maghiară). Manualele sunt întocmite de autori din România, în colaborare cu cadre din învățământul românesc din Ungaria. Printre planurile noastre de competențe se enumeră și un alt proiect de-o și mai mare amploare TÁMOP-3.4.1.A-11/1 pentru *întocmirea unor noi manuale de limbă și literatură română, limbă și comunicare, de cultură și civilizație românescă (geografia României, etnologie, arte...)* precum și pentru *traducerea unor manuale moderne (de exemplu: de biologie, matematică, informatică...)* din limba maghiară în cea română. Iar toate acestea ar apărea și într-o *formă electronică*, digitalizată. Nutrăm dorința să întocmim și *lecții interactive* din cele mai diferite discipline, fiindcă copiii de azi sunt mult mai atrași de computer, de informațiile transmise prin intermediul tehnologiilor IST. Întocmirea acestor seturi de manuale ne-o planificăm cu implicarea cadrelor noastre și în colaborare cu profesori din învățământul superior din Budapesta și Seghedin, cu profesori din România (Arad, Oradea, Timișoara, Cluj-Napoca). Prin această activitate amplă ar lua naștere un set de manuale moderne atât sub aspectul conținutului, cât și al metodelor de prelucrare și de transmitere a materialului adecvat vârstei copilului. Setul de noi manuale ar umple acel gol de care suferă învățământul românesc din Ungaria de azi, dat fiind că, după marea schimbare din 1989, în anii '90, când manualele de atunci au fost supuse unor *recenzii generale*, numai câteva au trecut prin „sita spirituală”; deoarece cele depășite au fost date la o parte. De atunci au văzut lumina tiparului doar câteva manuale bine concepute, dar celelalte așteaptă să fie întocmite și editate cât se poate de curând. Cred că aceste producții spirituale ar fi de o reală importanță și ar da un impuls învățământului românesc din Ungaria de azi. Setul de manuale noi, inclusiv al celor traduse în limba română, ar întări poziția limbii române, privitor și la științele naturale de care au mare nevoie toți, dar mai ales tinerii care vor să-și continue studiile la facultăți din România (la medicină, psihologie...).

Tot prin utilizarea surselor financiare oferite

Vizita președintelui României, Traian Băsescu, la liceul românesc

de acest proiect, plănuim înființarea unui „micromuzeu” de etnografie, care ar deveni „simbolul spiritualității și al sufletului înaintașilor noștri”. În vitrinele mobilierului și-ar găsi adăpostul unele piese din trecut (obiecte casnice, textile populare, piese de îmbrăcăminte ș.a.m.d). Toate acestea ar avea menirea să aducă pentru noile generații un mesaj dintr-o lume pe care aproape am pierdut-o, dar ecoul căreia rămâne viu pentru noile generații. Copacul care are rădăcini profunde și puternice nu poate fi spulberat ușor de nici un uragan.

Rădăcinile, limba, religia, obiceiurile îi pot da o ținută (și) omului modern și înstrăinat umplându-i viața cu sensuri și cu conștanțe veșnic umane. Paralel cu „micromuzeul etnografic” – ca un însemn al tradiției și inovației – am moderniza laboratorul de informatică, reînnoindu-l cu noi tehnologii IST. Proiectul în cauză ar oferi prilejuri de schimbări și transformări necesare la începutul celui de-al III-lea mileniu. În întocmirea concepției acestui proiect, precum și în crearea unor manuale noi, doresc să-mi utilizez la maximum capacitățile, competențele și experiențele mele de specialitate.

Tot pe baza acestui proiect dorim să întocmim planuri pentru organizarea unor cursuri de perfecționare a cadrelor didactice.

Ne-am dori să reînvie tradiția cursurilor de perfecționare a profesorilor în baia de cultură din România, iar pentru îndeplinirea acestui obiectiv voi purta tratative cu diplomația română, solicitându-i ajutorul de intermediere.

În caz că părinții și copiii ar manifesta interes și dacă *Legea educației pentru învățământul*

public CXC ar permite, atunci în afară de clasele bilingve, cu un grup de copii am lucra pe baza unei programe de predare în limba română a tuturor disciplinelor (cu excepția limbii și literaturii maghiare). Iar pentru o altă echipă, am porni cu o programă de limbă maghiară, inclusiv cu predarea limbii române ca limbă străină. Absolvenții ar da examen de bacalaureat de acest tip.

Conducerea își propune pentru viitor să pună mare accent pe oferirea posibilităților de predare a limbilor străine (engleza, italiana, franceza și spaniola) și să facă demersuri ca școala să devină centru de examinare.

Cu școlile partenere din România am desfășura un „schimb de elevi”; câțiva copii din instituția noastră ar frecventa studii în țara învecinată, iar elevii de dincolo de hotar ar studia la noi la școală.

Nutrim dorința ca în fiecare an să organizăm excursii pentru profesori și elevi astfel încât să cunoască mai bine cultura românească, să audă cât mai multă vorbă strămoșească și să admire tot mai mult din peisajul pitoresc al României.

Liceul N. Bălcescu colaborează și cu Liceul Germano-Maghiar din Pilisvörösvár, și cu Școala Slovacă din Bichișciaba, ambele fiind școli de naționalitate cu programe similare.

Protecția mediului și a sănătății și în viitor ar constitui o secvență importantă a programei școlare.

Pe baza așteptărilor noii legi sus-amintite, din toamna anului 2013 cadrele didactice vor fi obligate să stea la școală săptămânal 32 de ore, dintre care în 22–26 vor preda, iar în celelalte se vor ocupa de copii în cadrul celor mai diferite ocupații (cercuri literare; dans, teatru, cămin

Serbare de Crăciun în 2011

de zi, diferite activități extracurriculare). Ca urmare, în afară de cercurile obișnuite (de literatură, biologie, istorie, matematică) am introduce fel de fel de ocupații (noi):

Audierea și povestirea unor basme și povești; dramatizarea și ilustrarea acestora

Cerc de marionete

Foto club

Radio-tineret

Redacția „Site”-ului școlii

Redacția revistei „Agora”

Cerc de interpretare a textelor biblice

Coruri de copii

Protecția mediului

Protecția sănătății

Cerc de cunoștințe turistice (orașul Giula)

Cunoștințe de etică și etichetă

Vizionarea unor filme artistice

Aerobic, dans modern

Cerc de informatică

Cunoștințe de utilizare a bibliotecii

Datorită faptului că prin noua lege pentru învățământul public CXC se va cere de la absolvenți și o activitate caritabilă de 50 de ore, am

iniția relații cu spitalul pentru copii din Giula, cu azilul bătrânilor (oferindu-le programe culturale și ajutor).

În anul 2014, Liceul N. Bălcescu își va sărbători 65 de ani de la înființare, iar noi vom organiza „întâlnirea tuturor promoțiilor” oferind elevilor vechi și noi o serie de programe variate. Am edita o broșură cu titlul „Și ei au fost copii” (personalități marcante).

Prin expunerea unor tablouri uriașe am prezenta istoricul școlii în oglinda unor documente și fotografii de arhivă.

Prin lansarea unor proiecte dorim să contribuim la renovarea și îngrijirea complexului de edificii, precum și la protecția mediului înconjurător din orașul mare românesc, unde se află unica școală medie cu profil românesc. Sperăm că turla ei și cupola de tip bizantin și peste zeci și zeci de ani se vor ridica spre infinit simbolizând „rădăcinile” și „zborul” a sute și sute de absolvenți.

În favoarea acestei școli mi-aș dori să lucrez și în viitor cu multă dăruire și vocație.

Giula, luna mai a anului 2012

Onisim Colta

Julianna Machhour – talent înmugurit

*„Creația este un principiu al existenței (...).
Existența noastră are grandoarea ei
în sforțarea continuă către superior,
în aspirația sa către împlinire.”*

Ernest Bernea

Cel mai meritoriu fapt, pentru un părinte, este să-și crească frumos și să își modeleze armonios copilul, să-i acorde doza zilnică de afecțiune, să-i întrețină un climat de armonie, să-i deschidă apetiturile spre cele mai frumoase în-deletniciri, care să-l ridice din banalitatea existenței, din mediocritatea cotidiană și să-i activeze cele mai alese propensiuni, ce dau cu adevărat dimensiunea umanității din noi, care ne definesc ca oameni.

În calitate de dascăl în învățământul superior, prin natura lucrurilor, am întâlnit diverse firi, caractere, sensibilități și talente.

Cu câțiva ani în urmă, la Giula, o mamă, pe nume Stella Machhour, vizibil preocupată de găsirea unei facultăți potrivite pentru înclinațiile fiicei sale Julianna, m-a întrebat dacă este adevărat că la Arad s-a înființat în cadrul Universității „Aurel Vlaicu” o facultate cu caracter vocațional, profilată pe design.

I-am răspuns că da, și că are cadre foarte bine pregătite și condiții de studiu și de cazare de excepție.

Julianna, emotivă peste măsură, fire tipică de artist, cu obraji îmbujorați și-a stăpânit cu greu bucuria de a găsi facultatea dorită atât de aproape de casă.

Nu mică mi-a fost mirarea, când am văzut cum desenează, știind că nu absolvise un liceu de artă ci Liceul românesc „Nicolae Bălcescu” din Giula. A intrat cu brio la admitere și cu bursă. Este firesc să te întrebi, cum de s-a prezentat atât de bine.

Am aflat apoi că educația sa a fost preocuparea prioritară a mamei, că încă din școala primară Julianna a dat semne de o rară sensibilitate și de chemare spre diverse ramuri ale artei. Astfel a fost timp de nouă ani elevă a Școlii de Muzică „Erkel Ferenc”, unde a studiat pianul și fluierul. Apoi a absolvit cu rezulta-

Păsări – 2010

Natură statică – 2010

te excelente Liceul românesc „Nicolae Bălcescu” (un liceu exemplar sub toate aspectele). În perioada studiilor liceale s-a „contaminat” de pasiune pentru literatură, recitând cu sensibilitate poezii în cadre alese, dar și-a cultivat și o altă înclinație, care până la urmă a ieșit învingătoare, aceea pentru arte vizuale.

În timpul studenției la Facultatea de Design din Arad a ieșit la suprafață și mai pregnantă dorința sa de a asimila, de a acumula, cunoștințe teoretice de estetică, istoria artei, anatomie artistică și mai ales de a stăpâni, cât mai nuanțat posibil, design-ul.

În anul I a realizat cele mai izbutite lucrări în pictură. Dorința sa de confruntare cu cei mai buni din generație a determinat-o să participe în 2010 la Concursul Național de Design „Inspired” de la București, făcând o figură remarcabilă la secțiunea de design ambiental, situându-se pe locul 16 din peste 300 de concurenți.

În expozițiile organizate de Facultatea de

Design la Galeriile „Delta” din Arad, lucrările Juliannei au ieșit în evidență pe simeză prin calitate și seriozitatea abordării fiecărei teme.

Am asistat zi de zi la creșterea ei profesională, la dezvoltarea talentului ei de designer.

Pentru Julianna munca susținută e o stare naturală, așa s-a obișnuit din familie și din școală.

În anul III și-a ales o temă de licență mai mult decât inspirată, un set de bijuterii din aur, cu o temeinică documentare la bază, pornind sub aspect stilistic de la un reper cultural emblematic, tezaurul de la Pietroasa.

Acum parcurge cu pași siguri masteratul în design de produs la Facultatea de Arte și Design din Timișoara, intenționând să dezvolte tema bijuterii.

Personal, în Giula am întâlnit trei români talentați iar Julianna Machhour este unul dintre ei. Să-i urăm inspirație, tenacitate și să-i aștearnă providența în cale, toate șansele pentru a se realiza așa cum și-ar dori.

Sculptură abstractă – 2011

Natură statică – 2010

Teodor Marc

Fundația „CREDO” a Bisericii Ortodoxe Române din Bichișciaba

Începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, bisericile au început să înființeze diferite fundații, cu scopul de a ajuta atât biserica, cât și credincioșii deveniți neputincioși din cauza sărăciei, a bolilor sau a bătrâneții. În cursul istoriei, fundațiile cu scop benevol au o tradiție de peste o sută de ani. Această formă de a ajuta a fost răspândită și în comunitățile românești din Ungaria. Aproape toate bisericile ortodoxe române din Ungaria și-au înființat chiar și mai multe fundații, spre exemplu în Giula¹, Bichiș² sau Bătania³, ba chiar și în cele mai mici comunități românești, cum a fost cea din Jaca⁴.

Iată deci o formă de ajutorare, care în trecut a fost foarte răspândită și firească. Acum această sarcină nobilă ar trebui să-i revină din nou bisericii. Totodată ne întristează faptul că acum, în 2012, o pătură considerabilă a societății trăiește în condiții foarte triste. Bisericile ar trebui să fie din nou în centrul acțiunilor benevole de ajutorare ca și în secolul al XIX-lea.

La Biserica Ortodoxă Română din Bichișciaba, din 6 septembrie 1999, funcționează Fundația „Credo”. Scopul acestei fundații, precum reiese și din statutul ei, este acela de îmbunătățire a situației sociale a celor de etnie română din Bichișciaba, de ajutorare materială a celor aflați în nevoie, de ajutorare a activității culturale a minorității române, de păstrare a patrimoniului cultural, de asigurare a condițiilor materiale în exercitarea vieții religioase, de îmbunătățire a condițiilor materiale pentru funcționarea imobilelor, care se găsesc în proprietatea Bisericii Ortodoxe Române din Bichișciaba⁵.

În vederea îndeplinirii scopului propus, fundația susține ajutorarea bătrânilor singuri și cu pensie mică, ajutorarea, pentru continuarea studiilor, a copiilor săraci, care au nevoie de acest sprijin, dezvoltarea culturală, artistică și științifică a talentelor minorității române, indiferent de vârstă sau sex.

De asemenea, fundația contribuie la funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, la întreținerea imobilelor bisericesti și a obiectelor de cult.

Fundația, pentru realizarea scopului ei, poate lua contact cu orice asociație de orice naționalitate, atât din țară cât și peste hotare.

Pe baza legii CLVI din 1997, paragraful II alineatul 2., biserica a cerut recunoașterea fundației ca asociație de utilitate publică și, în baza paragrafului XXVI, desfășoară o activitate socială, ajutor familial, îngrijirea vârstnicilor, educare, învățământ, dezvoltarea aptitudinilor, documentare, activitate culturală, păstrarea patrimoniului cultural, activități cu minoritățile naționale din Ungaria și cu maghiarii de peste hotare.

Fundația este condusă de un curatoriu format din președintele Teodor Marc, care totodată este preotul comunității din Bichișciaba, și din doi membri, Mihai Bihari și Ștefan Maioroș, ambii domiciliați în Bichișciaba.

Fundația pe la începutul anului 2000 a editat o publicație în limba română sub denumirea „Mărturie Ortodoxă”, care a apărut vreme de aproximativ 8 luni de zile. Odată cu editarea „Buletinul Episcopiei”, publicație a Eparhiei Ortodoxe Române din Ungaria, apariția în continuare a „Mărturiei Ortodoxe” nu și-a mai avut rostul încât a fost sistată.

A început pictarea bisericii din Bichişciaba

Biserica ortodoxă împreună cu creștinii din jurul ei au încercat să caute noi forme de funcționare, dar viața de toate zilele, cu necesitățile ivite, a îndrumat ajutorul acolo unde trebuia să ajungă. În anul 2007 a fost un incendiu la biserică și ca să asigurăm renovarea acesteia am organizat, împreună cu Filarmonica din Bichișciaba, în 19 iunie 2008, un concert de binefacere, care s-a desfășurat la Biserica Evanghelică, unde a concertat Corul Patriarhiei Moscovei. Din acel an, Fundația an de an primește 1% din impozitul pe salariu a celor ce plătesc impozit și-l oferă bisericii. Curatorul fundației lucrează, fără plată, fără cheltuieli. Fundația „Credo” în ultimii ani a organizat mai multe manifestări, dintre care amintim:

Manifestările de ziua Sf. Nicolae

În fiecare an, la data de 6 decembrie, fundația organizează o serbare de ziua Sf. Nicolae. În cadrul acesteia, la biserică, din donații, se fac pachete de Sf. Nicolae, pe care le primesc în primul rând cei cu o familie mai numeroasă. Astfel Moș Nicolae ajunge și la acele familii unde, din cauza sărăciei, acest lucru nu ar fi posibil. Tot cu acest prilej, după Sf. Liturghie, în cortul din curtea Bisericii, se împarte mâncare caldă celor fără căpătâi și celor nevoiași. Pentru realizarea acestui ajutor, fundația se bazează pe donațiile unor persoane particulare și a unor întreprinzători.

Organizări de pelerinaje

După posibilități, anual, Parohia Ortodoxă Română din Bichișciaba organizează un pelerinaj la mănăstiri din România, la care participă credincioși și din alte parohii, precum și cei care au dorința aceasta. Cheltuielile de transport sunt asigurate prin concursuri sau prin contribuția participanților cu o sumă oarecare. În ultimii ani am vizitat mănăstiri din Oradea, Hodoș-Bodrog, Gai, Izbuc, Feredeșu, etc.

Ajutorarea celor nevoiași, prin strângerea de ajutoare

Din păcate în ultimii ani tot mai multe familii au ajuns în criză financiară. Fundația încercă să ajute aceste familii cu alimente. Pentru cei din Kolontar, care au suferit o catastrofă de smoală, au fost colectate mobile, pentru sinistrații din Felsőzsolca au fost colectate haine.

În acest an, împreună cu celelalte culte din Bichișciaba s-a organizat o colectă de haine pentru adulți și copii, jucării, dulciuri pentru copii, care să fie împărțite în preajma Crăciunului. Donațiile vor fi împărțite celor nevoiași împreună cu Primăria Județeană din Bichișciaba.

Activitate sanitară

În anul 2010 fundația a contribuit la ajutorarea unui copil din Peci pentru transplant de inimă.

Activitate culturală

După preluarea cimitirului de la Primăria orașului, în anul 2009, fundația s-a implicat în așezarea la intrarea în cimitir a unei troițe sculp-

tate de Balogh Zsigmond, sculptor în lemn renumit, de origine din Kondoros.

Fundația „Credo” împreună cu Școala de Muzică din Județ a organizat la data de 19–20 octombrie 2012, un Festival de Muzică clasică, la care au participat copii talentați din Arad, Bichișciaba și din județul Ciongrad. Acest program transfrontalier de mare amploare a avut un mare succes în oraș iar publicul a fost încântat de micii clasici talentați.

În cursul anului, la Fundația „Credo” a intervenit o schimbare în componența curatorului. S-a desemnat un nou membru, cunoscutul cântăreț bisericesc în toate localitățile locuite și de români a Ungariei, Petru Jurcă, cu o activitate de peste un sfert de veac, în locul lui Ștefan Maioroș. De asemenea a fost schimbat sediul și adresa fundației și a fost mărită suma fondatoare. În statutul fundației totodată a fost lărgită și sfera de activitate⁶.

Aceste schimbări au fost făcute pentru că Parlamentul Ungariei a votat în 5 decembrie 2011, Legea civilă, care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2012. Se așteaptă totodată și schimbările din anul 2014.

Documentația juridică, întocmită de avocatul Dr. Kiss László, a fost înaintată tribunalului din Gyula, iar decizia este în curs.

NOTE

1. Elena Csobai, *Rolul bisericii ortodoxe în păstrarea identității la românii din Giula*. In: Simpozion. Red.: Maria Berényi. Giula. 1998. p. 82–84.
2. Elena Csobai, *Comunitatea românească din Bichiș în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*. In: Simpozion. Red.: Maria Berényi. Giula. 2010. p. 126–129.
3. Elena Csobai, *Simion Cornea, luptător pentru organi-*

- zarea parohiilor ortodoxe române într-o eparhie. In: Simpozion. Red.: Maria Berényi. Giula. 2011. p. 103.
4. Elena Csobai, *Comunitatea românească din Jaca*. In: Simpozion. Red.: Maria Berényi. Giula. 2012. p. 103.
5. Vezi Statutul fundației
6. Vezi noul Statut al fundației „Credo” din Bichișciaba.

Recenzie

**Gabriel Moisa, Istoriografia românilor din
Ungaria 1920–2010. Între deziderat și realitate.
Editura NOI, Institutul de Cercetări
al Românilor din Ungaria, 2010, 311 p.**

Demersul științific al istoricului Gabriel Moisa se impune ca o necesitate stringentă în condițiile redimensionării politice a Europei centrale după căderea regimului comunist. Tema aleasă: „Istoriografia românilor din Ungaria 1920-2010. Între deziderat și realitate” este tentantă dar în egală măsură, sensibilă, pretându-se la o multitudine de interpretări critice.

Volumul de față se deschide cu „Argument. Motivații. Precizări metodologice”, în care istoricul prezintă motivele și demersul metodologic care au stat la baza scrierii acestei cărți.

Primul capitol al cărții tratează un „Scurt istoric al românilor din Ungaria (pe baza istoriografiei românilor din Ungaria)”. Se aduc în prim plan o serie de cercetători români din țara vecină: istorici, etnografi, filologi, muzeografi, etc., ale căror studii au vizat destinul românilor dintre granițele actualului stat Ungaria.

În capitolul al doilea, intitulat „Instituții producătoare de istorie la românii din Ungaria”, autorul face un inventar riguros al instituțiilor care „produc istorie” la românii din Ungaria. Printre acestea se numără: Catedra de Filologie Română a Universității ELTE din Budapesta, cea mai veche instituție unde se învață limba română din Ungaria, apoi Catedra de limbă și literatură română din cadrul Universității din Seghedin, Muzeul din Bichișciaba, Muzeul „Erkel Ferenc” din Giula, etc. În anul 1993 a apărut cea mai importantă instituție de cercetare a istoriei românilor din Ungaria: Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria.

Capitol al treilea tratează pe larg „Revuistica” românească din Ungaria. Sunt prezentate articole și studii din reviste de specialitate: „Izvorul”, „Timpuri” (ulterior devine „Lumina”), „Simpozion”, „Conviețuirea”, etc. În paginile acestor publicații științifice, regăsim numeroase studii despre viața românilor din Ungaria: istorie, societate, cultură, religie, folclor, etc. Următorul capitol cuprinde un expozeu al volumelor scrise de către cercetătorii români din Ungaria. Din această categorie fac parte contribuțiile științifice ale Elenei Csobai *Istoricul*

românilor din Ungaria de azi, Gheorghe Petrușan, Emilia Martin și Mihai Cozma, *Românii din Ungaria*, Teodor Misaroș, *Din istoria comunităților bisericești ortodoxe române din R.P. Ungară*, etc.

În capitolul al V-lea, numit „Despre conținutul scrisului istoric”, istoricul Gabriel Moisa abordează științific direcțiile și tendințele în scrisul istoric al românilor din Ungaria. Sunt revalidate o serie de subiecte sensibile din perspectiva istoriografiei române și maghiare deopotrivă: problema genezei românilor în Ungaria trianonică, asimilarea etnică, percepția Tratatului de la Trianon în percepția cercetătorilor români din Ungaria, condiția acestora din urmă, etc.

În fine, ultimul capitol, „Personalii” cuprinde o prezentare mai mult decât interesantă a

doi cercetători români valoroși din Ungaria de azi, cercetători cu care autorul volumului a avut contacte directe. Este vorba despre Maria Berényi, directorul Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria și despre Elena Munteanu Csobai. Autorul prezintă viața și opera celor doi cercetători, care și-au pus amprenta asupra scrisului istoric al românilor din Ungaria. Urmează apoi două rezumate, unul în limba engleză, celălalt în limba maghiară.

Concluziile pe care autorul le stabilește la finalul volumului sunt pertinente și sunt validate de adevărul istoric, bazat pe documente. Din păcate, cercetările vizând istoricul românilor din Ungaria ne oferă imaginea unei comunități aproape asimilate în zilele noastre. Pondere demografică a românilor din Ungaria se

află pe o traiectorie descendentă, continuă, fapt dovedit franc de recensămintele generale ale populației din Ungaria.

Cartea istoricului Gabriel Moisa este scrisă într-o manieră riguroasă, fiind bine documentată (este impresionant materialul folosit la redactarea ei, vezi bibliografia) și structurată tematic. Părerile emise pe marginea subiectelor tratate sunt obiective și formulate prin prisma istoricului ajuns la vârsta maturității profesional-științifice. „Istoriografia românilor din Ungaria 1920–2010. Între deziderat și realitate”, reprezintă indubitabil un pas înainte în cercetarea istoriei românilor din spațiul Ungariei actuale.

Drd. Meszar Marius Răzvan

Iuliana Machhour: Natură statică

Fotocronica Simpozionului al XXI-lea organizat de Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria (Budapesta, 26–27 noiembrie 2011)

Programul sesiunii științifice

Ioan Bolovan (Cluj): Statistică și ideologie. Românii din Transilvania în epoca modernă

Elena Rodica Colta (Arad): Rețeaua de rudenie a intelighențiilor românești, o formă de întărire a identității naționale în imperiu

Corneliu Cezar Sigmirean (Tîrgu Mureș): Imaginea românilor din Spania reflectată în presă

La Simpozion au luat parte mai mulți reprezentanți ai Ambasadei României la Budapesta, în frunte cu ambasadorul Victor Micula

Elena Platon (Cluj): Alinierea procesului de predare-evaluare a limbii române ca limbă nematernă (RLNM) la standardele europene

Gabriel Moisa (Oradea): Iulian Cune - un beiușean pașoptist și opțiunile sale central-europene

Vasile Dobrescu (Tîrgu Mureș): Un intelectual de provincie cu anvergură națională: Ioan Iosif

Stella Nikula (Giula): Rituri de purificare a spațiului

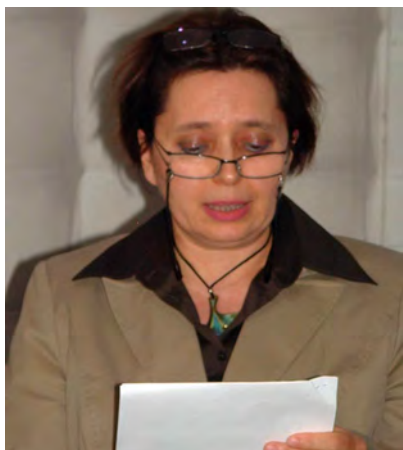
Mihaela Bucin (Seghedin): Familii românești din Partium și Ungaria

Tiberiu Herdean (Budapesta): Jurnalul lui Mihail Sebastian

Publicul simpozionului

Ana Borbély (Budapesta):
Evoluare de identitate minoritară românească în perioada 1990–2010 în Chitighaz

Elena Csobai (Bichișciaba):
Comunitatea românească din Jaca

Emilia Martin (Giula):
Ritualizarea manifestărilor de absolvire la liceul românesc din Giula

Maria Berényi (Budapesta):
Membrii distinși ai Reprezentanței „Fundăției Gojdu” (1870–1918)

„Pe urmele românești la Budapesta”

SUMAR

MARIA BERÉNYI	
Centenar – Ion Luca Caragiale și Budapesta	3
MARIA GURZĂU CZEGLÉDI	
Planul managerial al Liceului, Școlii Generale și Căminului de Elevi N. Bălcescu pentru ciclul 2012–2017	14
ONISIM COLTA	
Julianna Machhour – talent înmugurit	23
TEODOR MARC	
Fundația „CREDO” a Bisericii Ortodoxe Române din Bichișciaba	27
RECENZIE	
Gabriel Moisa, <i>Istoriografia românilor din Ungaria 1920-2010. Între deziderat și realitate</i> . Editura NOI, Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, 2010, 311 p.	31
FOTOCRONICA SIMPOZIONULUI AL XXI-LEA ORGANIZAT DE INSTITUTUL DE CERCETĂRI AL ROMÂNILOR DIN UNGARIA	33

